

Diplomitöö
392378

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND
14. veebr. 1938
№ 255
TARTU

Tunnustatud diplomitöö
valitud arst
Häg.
12/III 38

Aleksander Paulus,
stud. jur.

ÄRIDE REGISTER JA FIRMA.

Diplomitöö.

1938.

A. B.
7618

"Mercator est qui in albo
mercatorum descriptus est."

Laetakse võetud 20. IX 18 õigusteaduskonnas
C. V. K. K. K.

S I S U .

SISSEJUHATUS Lk. 1

I OSA. Ä R I D E R E G I S T E R .

Peatükk 1.

Äride registrist üldse.

1. Ajalugu	"	2
2. Äride registri mõiste	"	3
3. Äride registri ülesanne ja tähtsus	"	5

Peatükk 2.

Äride registreerimine välismaal.

1. Saksamaa	"	7
2. Šveits	"	8
3. Prantsusmaa	"	8
4. Belgia	"	9
5. Inglismaa	"	10
6. Soome	"	12
7. Läti	"	13
8. Leedu	"	13

Peatükk 3.

Eestis kehtiv Äride registreerimise seadus.

1. Kes kuulub registreerimisele	"	15
2. Äride registri vorm	"	16
3. Ainuisikuline äripidaja	"	17
4. Täis-, usaldus- ja B.E.S. ettenähtud leping-ühing	"	18
5. Aktsiaseltsid, osäühingud ja teised registreeritud põhikirja alusel tegutsevad seltsid	"	23
6. Välismaa seltsid ja ühingud	"	24
7. Äride registrisse kantud andmete muutmise ja äritegevuse lõpetamise registreerimine	"	25

8. Registri tõesus ja avalikkus	Lk.	26
9. Sanktsioon	"	33

II OSA. F I R M A .

Peatükk 1.

Firmast üldse.

1. Ajalugu	"	35
2. Firma mõiste	"	36
3. Nõuded firma suhtes	"	38
4. Firma kaitse	"	40

Peatükk 2.

Välismaa seadusi firma kohta.

1. Saksamaa	"	42
2. Šveits	"	42
3. Prantsusmaa	"	43
4. Belgia	"	44
5. Inglismaa	"	44
6. Soome	"	45
7. Läti	"	46
8. Leedu	"	47

Peatükk 3.

Eestis kehtiv Firmade seadus.

1. Firma mõiste	"	48
2. Ainuisikulise äripidaja firma	"	52
3. Täis- ja usaldusühingu firma	"	53
4. Aktsiaseltsi, osahingu või muu seaduslikus korras registreeritud seltsi firma	"	54
5. Firma erinevus	"	55
6. Erandid absoluutse tõesuse põhimõttes	"	56
7. Firma edasiandmine	"	58
8. Firma kaitse ja sanktsioon	"	58
KOKKUVÕTE	"	61

Saksamaa: Handelsregister A L L I K A I D.

Soome: Laki kaupparekisteristä sekä toiminnasta ja prokurasta
2. luku A. Kirjandus: suudatustega.

1. Dr. C. Adler, Das Handelsregister, seine Öffentlichkeit und sein öffentlicher Glaube, Berlin, 1908.
2. E. N. Danilova, Firma i nazvanije predprijatija, Petrograd, 1915.
3. Prof. Dr. V. Ehrenberg, Handbuch des gesamten Handelsrechts, Erster Band, Leipzig 1913.
4. A. Piip, Kaubandusõigus, Tartu, 1933.
5. E. Pung, Põhjapaneva tähtsusega Riigikohtu otsus äride registreerimise ja võõrandamise küsimuses, Kaubandus-Tööstuskoja Teataja No. 1 - 1937.
6. G. F. Šeršenevitš, Kurss trgovogo prava, Riga, 1924, izd. V tom I.
7. Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch, erster Band, Berlin und Leipzig, 1926.
8. E. Thaller, Traité élémentaire de Droit Commercial, septième édition, Paris, 1925.

B. S e a d u s a n d l u s i :

Eesti: 1. Balti Eraseadus BES.

2. Firmade seadus.

3. Kriminaalseadustik.

4. Riigikogu üldkomisjoni ja täiskogu protokollid 1926 ja 1927 Firmade ja Äride registreerimise seaduste arutamisel.

5. Ustav torgovyi.

6. Äride registreerimise seadus.

Belgia: 1. Les Codes Belges - C^ode de Commerce.

2. Belgia Äride registri seadus 30.maist 1924 (täiendatud seadusega 9. märtsist 1929) - Extraits du Moniteur belge des 11 et 14 mai 1927 et 25-26 mars 1929.

Inglismaa: Registration of Business Names Act - 1916.

Leedu: Prekybos registro įstatymas.

Läti: Bestimmungen über das Handelsregister, Nichtoffizielle Ausgabe, Riga 1934.

Saksamaa: Handelsgesetzbuch HGB.

Soome: Laki kaupparekisteristä sekä toiminimestä ja prokurasta 2. maist 1895 ühes hilisemate muudatustega.

Šveits: 1. Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des schweizerischen Zivilgesetzbuches, Fünfter Teil - jandil Das Obligationenrecht.

2. Verordnung über Handelsregister und Handelsamtsblatt.

3. Bundesgesetz betreffend Strafbestimmungen zum Handelsregister- und Firmenrecht.

suurimal määral tõusnud, muutudes isegi enam ja enam komplitseerituks, nõuetekohaselt korraldada. Muuhulgas tingib korraldada 3. Bundesgesetz betreffend Strafbestimmungen zum Handelsregister- und Firmenrecht. kõige tähtsamaks, siis vahet küllaltki mõjuvaks mõnõuks on ühise registreerimine, mida võib julgesti nimetada üritegevuse korraldamise üheks nurgakiviks.

Teame ajaloolt, et juba õige vanal ajal riigivõim on pannud toime mitmesuguseid loendusi, nagu üldised rahva-, sõjateenistuskohuslikkude, mitmesuguste kutsealade jne. loendusi, ning teeb ka seda tänapäeval. Kuigi tihti on tühjasti põhjendatud ja õigustatud etteheited riigivõimule tema vahelesegamisel eramajandusse ja üldise kodanikkude erasellu, siis ei ole ühise registri sisseseadmise ja korraldamisega riigivõim mingit etteheidet üra teeninud. Ta on siin, nagu hiljem näeme, sageli arendanud ja korraldanud seda, mida vastavad era kutseorganisatsioonid oma elulistes huvides on ise algatanud. Majandusliku läbikõlmise arenguga ja laienenemisega on paratamatult ühise registreerimise ja sellega lähedalt seotud firma küsimuste korraldamine seadusandlikul teel.

Käesoleva töö ülesandeks on anda pilti ühise registri ja firma kohta, kusjuures kõltsaid instituute on ülevahtlikkuse mõttes käsitletud ühes. Kuna aga sellesse puutub teatavalt on omakorda jaotatud kolme põhijao tseesse, ja nimelt: üldise, välisriigid ja Eesti kehtiv seadusandlus ühes meie kõrgema kohtu selatustega.

S I S S E J U H A T U S .

Uuema aja ühiskondlik elu oma mitmekesistes avaldustes, eriti majandusalal, mille tähtsus käesoleval sajandil suurimal määral tõusnud, muutudes ikka enam ja enam komplitseerituks, nõuab mitmekülgset korraldamist. Muuhulgas tingib korraldavat kätt ka äritegevus ja üheks selliseks, kui mitte kõige tähtsamaks, siis vahest küllaltki mõjuvaks abinõuks on ä r i d e r e g i s t r e e r i m i n e, mida võib julgesti nimetada äritegevuse korraldamise üheks nurgakiviks.

Teame ajaloost, et juba õige vanal ajal riigivõim on pannud toime mitmesuguseid loendusi, nagu üldisi rahva-, sõjateenistuskohuslikekude, mitmesuguste kutsealade jne. loendusi, ning teeb ka seda tänapäeval. Kuigi tihti on täiesti põhjendatud ja õigustatud etteheited riigivõimule tema vahelesegamisel eramajandusse ja üldse kodanikkude eraellu, siis ei ole äride registri sisseseadmise ja korraldamisega riigivõim mingit etteheidet ära teeninud. Ta on siin, nagu hiljem näeme, sageli arendanud ja korraldanud seda, mida vastavad era kutseorganisatsioonid oma elulistes huvides on ise algatanud. Majandusliku läbikäimise arenguga ja laienemisega on paratamatu äride registreerimise ja sellega lähedalt seotud f i r m a küsimuste korraldamine seadusandlikul teel.

Käesoleva töö ülesandeks on anda pilti äride registri ja firma kohta, kusjuures mõlemaid instituute on ülevaatlikkuse mõttes käsitletud lahus, kuna aga sellesse puutuv materjal on omakorda jaotatud kolme põhijaotusesse, ja nimelt: üldosa, välisriigid ja Eestis kehtiv seadusandlus ühes meie kõrgema kohtu seletustega.

I O S A :

Ä R I D E R E G I S T E R .

Peatükk 1.

Ä r i d e r e g i s t r i s t ü l d s e .

1. A j a l u g u .

Kaasaegse äride registri ajalugu, nagu paljudel teistelgi moodsatel õigusinstituutidel, ulatub oma algitudes Itaaliasse, eriti aga keskaja õitsvatesse Ülem-Itaalia kaubalinnadesse. Seal asuvates kaupmeeste tsunftides kaupmeeskonna organiseerimise ja kaubandusliku käibe kindlustamise vajadusest tingitult seati sisse erilised "matriklid". Nendesse matriklitesse (registritesse) pidid tsunfti liikmed end laskma sisse kanda, millega nad allusid tsunfti statuutidele ja jurisdiktsioonile. Üksikkaupmeeste nimede kõrval leiame nendest matriklitest ka andmeid "ühinguvahekordade" üle, sellest esialgsest üldisest matriklist kujunes välja ka eriline ühingute register. Alul anti teateid matrikli sissekannete kohta ainult tsunftiliikmetele, kuid aja jooksul laiendati seda üldsuse huvides ka kolmandatele isikutele.

Samuti kui Itaalias, tekkisid hiljem ka Saksamaal gildide mõjul samade eesmärkidega registrid. Ka siin kanti esialgu registrisse ainult gildi liikmete nimed, järkjärgult aga täiendati registrit õigusliku tähtsusega andmetega, millised andmed aja jooksul tehti üldsusele kättesaadavaks.

Nendest ülesannetest lähtudes, milliseid täitsid ülalnimetatud gildide ja tsunftide registrid, sai uuem seaduseandlus nii Saksamaal kui ka teistes riikides tõuke luua üldine kaubandus- resp. äride register. Kuna varasemad re-

gistrid tekkisid avalikõiguse valdkonnast, kuuluvad praegusa aja äride registrid eraõiguse valdkonda. x)

2. Ä r i d e r e g i s t r i m õ i s t e .

Prof. dr. Victor Ehrenberg defineerib äride registrit järgmiselt: "Das Handelsregister ist eine staatliche Einrichtung, welche in der Anlegung und Führung der (einzelnen) Handelsregister besteht. Die (einzelnen) Handelsregister aber sind öffentliche, von richterlichen Behörden geführte Verzeichnisse über gewisse für den Handelsverkehr wichtige, rechtlich bedeutsame Tatsachen." xx)

Toodud definitsiooni ei saa tema teise osa tõttu pidada üldiseks, kuna, nagu seda näeme edaspidi, mitte igal pool ei peeta äride registrit kohtute poolt, vaid see on ka teiste asutiste ülesandeks. Seepärast oleks nimetatud mõiste määritelu üldisem, kui ütleksime, et ä r i d e r e g i s t e r on riikliku või mõne muu avalikõigusliku asutise poolt korraldatud äripidajate ja nende firmade avalik nimekiri, kuhu sissekandmisele kuuluvad ärielule õigusliku tähtsusega asjaolud.

Eelpool antud määritlustest selgub, et äride register on ametlik institutsioon, mitte aga mõne eraasutise poolt omal äranägemisel tehtavad märkmed, ja puudutab ainult ärialal tegutsevaid isikuid. Samuti kuuluvad äride registrisse kandmisele ka ainult j u r i i d i l i s e l t tähtsad

x) Dr. C. Adler, Das Handelsregister, seine Öffentlichkeit und sein öffentlicher Glaube, Berlin, 1908, - lk. 5 ja 6.

xx) Dr. Victor Ehrenberg, Handbuch des gesamten Handelsrechts, Leipzig, 1913, lk. 529.

asjaolud, pealegi, nagu väga õieti märgib prof. V. Ehrenberg, juba sündinud või aset leidnud faktid, mitte aga tulevikus aset leida võivad sündmused, - seega ei saa olla äride registris mingisuguseid ettemärkimisi. Kõigele, millel puudub õiguslik tähtsus, ei pea leiduma ruumi äride registris.

Analüüsidest Eestis peetavat äride registrit näeme, et seadusega on tõmmatud kindlad piirid sellele, mis kuulub äride registrisse kandmisele. Võib julgesti öelda, et see põhimõte ei ole omane ainult üksikutele seadusandlustele, vaid et pea kõikidest seadusandlustest leiame enam-vähem täpse loetelu äride registrisse kantavate asjaolude kohta.

Olles valgustanud äride registrit juriidiliselt, püüame allpool anda pildi äride registri välisest kujust, või, teiste sõnadega, näidata äride registreerimise tehnilist külge.

Äride registrid jagunevad üldiselt kahte ossa, - üks osa on ainuühtsuse äripidajate, täis- ja usaldusühingute jaoks (osa A) ja teine - aktsia- ja teiste seltside jaoks (osa B). Osad jagunevad omakorda alajaotustesse, vastavalt seaduse poolt registreerimiseks nõutavatele andmetele. Igale üksikule firmale antakse eriline jooksev number ning avatakse registris eri lehekülg (kui registrit peetakse raamatuna), kuhu kantakse kõik firma registreerimisse puutuvad andmed; sissekanne kinnitatakse registrit pidava ametniku allkirjaga. Peale selle koondatakse igasse üksikusse firmasse puutuvad dokumendid, nagu registreerimise avaldused, lepingute ära kirjad jne., erilisse akti (kausta). Registreeritud firmade juhiseks on firmade jähestikuline kartoteek või tähestikuline raamat, nii kuidas see kusagil kombeks. Kõik eelpool loetletud ürikud kokku moodustavad äride registri laiemas mõttes, kuna

ärde registriks kitsamas mõttes on registriiraamat (osad A ja B). Selline kujud ärde registril on enamikus maades, võimalikud on ka muidugi üksikud kõrvalekaldumised üldisest korrast.

Ärde registri sissekanded võivad olla kas p o s i t i i v s e d või n e g a t i i v s e d. Esimesel juhul on tegemist sissekandega kitsamas mõttes või u u s s i s s e k a n d e g a, viimasel juhul registrist k u s t u t a m i n e. Otsesest sissekannetest tulevad eraldada registri õiendused ja parandused, millised võivad olla tingitud kas sellest, et teatav sissekanne on seadusevastane (selle tegemiseks puudus seaduslik alus) või kui ta oli vigane (näit. nimi valesti kirjutatud) /vt. V. Ehrenberg, Handbuch des gesamten Handelsrechts, lk. 537/. Need parandused tehakse harilikult vastava registriameti poolt ex officio, kuna muud sissekanded sünnivad asjaomaste isikute või asutiste avaldustel.

3. Ä r i d e r e g i s t r i ü l e s a n n e j a t ä h t s u s .

Mis puutub ärde registri ülesannetesse, siis tema tähtsamaks ülesandeks on iga üksikut äri iseloomustada niivõrd, et selle faktiline ja juriidiline seisukord oleks vähemalt põhijoontes selge. Registri andmed peavad näitama, kas ettevõtte on üksiku isiku päralt või kuulub see mõnele ühingule või aktsiaseltsile. Ühes sellega peab ärde registrist selguma, kes on isikud, kes esindavad ettevõtet kohustuslikult, millega ühes käib määrus, et need isikud kohustavad oma tegevusega nii kaua ettevõtet, kui kaua nad registris ettevõtte esindajana üles on tähendatud. Need isikud on vastutavad äri suhtes tehtud lepingute eest, kui ka igasuguste teiste juriidilise tähtsusega aktide eest, mis on tehtud ettevõtte huvides.

Sellest vastutusest nende isikute tegevuse eest vabaneb äriettevõtte ainult siis, kui nende õigused maha on kustutatud äride registrist. See põhimõte - registri publica fides - on kõige tähtsam osa äride registreerimisest, sest selle põhimõtte peal põhjeneb äritegevuse juriidiline kindel alus. Et loetletud ülesandeid edukalt täita, peavad äride registri andmed igapähele, kellel nende vastu huvi, olema kättesaadavad kas maksuta või õige vähese maksu eest. Seepärast võimaldavad seadusandlused äride registriga tutvumist kõigile ja registrist saada väljavõtteid ning ära kirju neil, kellel selleks õigustatud huvi. Äride registri avalikkusele aitab tunduvalt kaasa ka temas tehtavate sissekannete avaldamine ametlikkudes teadetes ja era ajalehtedes.

Eriliselt tõstab äride registri tähtsust ja usaldatavust loomulikult ka see, et teda peetakse kohtulikkude või administratiivasutiste poolt (ministeeriumid, territoriaalsed või kutsealased omavalitsused) ja pea kõikides maades, kus äride register olemas, on sellele andmete esitamine sunduslik. Registreerimise eeskirjade mittetäitmise eest on ette nähtud kriminaalõiguslik sanktsioon.

Eeltoodust võidakse ekslikult välja lugeda, nagu oleks äride registri ülesandeks ainult avalikkuse huvide (kolmandate isikute) kaitse. See vaade ei ole põhjendatud ei ajalooliselt ega ka juriidiliselt. Alul oli äride registri sihiks ainult üksiku asjaosalise kaupmehe huve kaitsta, aga mitte kõrvaliste isikute omi. Viimane seisukoht ilmneb ühest Veneetsia riiklikust lepingust 1935.a., kus on öeldud, et "need osanikud, kes ei soovi vastutust kanda teiste osanikkude poolt antud kohustuste eest, seda avalikult peavad deklareerima ja seda

laskma sisse kanda "in quaterno communis". x)

Samuti püütakse kõrvutada äride registrit kinnisvarade registriga, kuid see seisukoht ei ole igalpool järjekindlalt läbi viidud ja oleks liig julge öelda, et äride register on äride suhtes sama, mis kinnisvarade suhtes on kinnistusregister. On olemas teatav tendents selleks, kuid tegelikkuses jääb see põhimõtte paljudel juhtudel rakendamata.

Kokku võttes võib ütelda, et äride registri tähtsamaid juriidilisi omadusi on tema avalikkus, usaldatavus ja sunduslikkus.

Peatükk 2.

Äride registreerimine välismaal.

Enne kui asuda äride registreerimise vaatlusele Eestis, tutvume lühidalt selle teostamisega mõnes Lääne-Euroopa riigis ning ka Eesti naaberriikides. Vastavat ülevaadet algame Saksa- maaga, kuna meil kehtivad Äride registreerimise ja Firmade seadused on sealt laenatud.

1. Saksamaal sünnib äride registreerimine kohtute poolt (Amtsgericht) ning äride registrisse ja firmasse puutuvad normid leiduvad Kaubandusseaduses (Handelsgesetzbuch HGB). Kuna äride register on riiklik institutsioon, siis on registreerimine tehtud sunduslikuks, vastavate seaduseeskirjade mitte- täitmine on karistatav. Registreerimisele kuuluvad üksik- kaupmehed ja ärilised ühingud (täis- ja kommandiitühingud, aktsiaseltsid jne.). Iseloomustav on, et Saksamaal kohtud tarvitavad äride registreerimisel kaupmeeste seisuslike kude (kutseliste) asutiste (Organe des Handelsstandes), nagu

x) Vt. V. Ehrenberg, Handbuch des gesamten Handelsrechts, - lk. 532.

kaubanduskodade jne. kaasabi. Viimaste ülesandeks on valesissekannete vältimiseks ja äride registri täiendamiseks anda kohtule neil olevaid andmeid üksikute firmade kohta. Äride registrisse kantud andmed avaldatakse Saksa riigi ametlikus lehes ja vähemalt ühes kohtu poolt määratud era ajalehes.

2. Š v e i t s i s on korraldatud äride registreerimine Šveitsi Liidunõukogu määrusega 6. maist 1890, milline on hiljem osaliselt muudetud. Selle järgi on üksikud kantonid kohustatud pidama äride registrit. Järelvalve üksikute kantonide äride registri üle on antud liidu keskvalitsusele (eidgenössisches Amt für das Handelsregister). Määruses on loetletud, kuidas registrit korraldada, kes on kohustatud registreeruma (on antud ettevõtete loetelu), registreerimise kord. Registreerimine on sunduslik ja selle vastu eksimine on karistatav vangistusega ja rahatrahviga. Tehniliselt on Šveitsis äride register hästi korraldatud.

Registrisse kantud tähtsamad andmed kuuluvad avaldamisele "Schweizerisches Handelsamtsblatt'is", kuid seda ei tee kantonide registrid otseselt, vaid saadavad avaldamisele kuuluvad andmed "Eidgenössisches Amt für das Handelsregister", kes need alles peale seadusepärasuse kontrolli avaldab.

3. P r a n t s u s m a a l on praegu äride registreerimine korraldatud seadusega 18. märtsist 1919.a. Äride registrit peetakse iga kaubandus- või selle aset täitva tsiviilkohtu juures. Registreerimisele kuuluvad kõik ärialal tegutsevad Prantsuse kodanikud ja ka välismaalased, kellel on Prantsusmaal ärilised ettevõtted.

Äride register jaguneb kahte ossa, üks ainuisikuliste äripidajate jaoks ja teine äriliste ühingute jaoks (määrus 22. märtsist 1920.a.).

Peale kohalikkude registrite (vastavate kohtute juures

peetavate) näh seadus ette keskregistri, millist peetakse kogu kontinentaal Prantsusmaa kohta Pariisis "Office national de la propriété industrielle" juures. Sellesse registrisse kantakse ainult tähtsamad andmed kohalikkudest registritest.

Registreerimise avaldusele lisatakse juurde väljavõte äritunnistusest ehk ärimaksu deklaratsioonist. Uue ettevõtte registreerimisel tuleb esitada politsei tunnistus selle üle, et ettevõtte on tõeliselt olemas. Registreerija ametnik ei ole kohustatud kontrollima esitatavate andmete tõepärasust, kuid ta võib keelduda registreerimast, kui ta avastab valeandmeid, enne seda aga asja ette kandes registreerimise üle järelvalvet teostavale kohtunikule.

Kui ettevõtte läheb üle uuele omanikule ja selle tagajärjel endine omanik lõpetab üldse ärialal tegutsemise, siis suletakse registris tema kohta peetud toimetus ja avatakse uue omaniku nimele. Seega on Prantsusmaal tarvitusel p e r s o n a a l s e aga mitte reaalse registreerimise süsteem, s.o. registreeritakse isik, mitte aga ettevõtte.

Huvitav on veel, et registri andmed ei kuulu avaldamisele ja koguni kolmandad isikud ei saa nendega vahenditult tutvuda, nendele antakse ainult ära kirjad ja väljavõtted. Seadusega 1. juunist 1923.a. on registrisse kantud äripidajad kohustatud oma ärikirjadel, faktuuradel jne. ära näitama ka kohtu, kus nad registreeritud ja missuguse numbri all.

Registreerimine on sunduslik ja selle vastu eksimine karistatav (valeandmete esitamisel rahatrahv 100 - 2000 frangini, vangistus 1 - 6 kuuni).

4. Võrdlemisi uus seadus äride registri kohta on B e l g i a s, ja nimelt 30. maist 1924 (täiendatud seadusega 9. märtsist 1929). Selle seaduse järgi äride register peetakse

iga kaubanduskohtu või kaubanduskohtu ülesandeid täitva tsiviilkohtu kantseleis. Registrisse kantakse kõik Belgia või välismaa äripidajad, ainuisikulised või ühingud, kui neil on Belgias äri, osakond või agentuur. Registreerimise tähtsust on püütud tõsta veel seeläbi, et registreerimine annab teatavaid õigusi, näit. ei ole lubatud hagi, vastuhagi või kaasumine kaubanduse alal, mis algatatud kaupmehe või kaubandusliku ühingu poolt, kes ei ole nõudnud oma Belgias asuva äri äride registrisse kandmist; edasi, kaupmeestel ja isikutel, kes võtavad osa kaubandusliku ühingu juhtimisest, mille pea-ettevõtte on Belgias, on valimisõigus kaubanduskohtute moodustamiseks ainult siis, kui nad on kantud äride registrisse. Kaubanduskohtu kohtunikud ning linnapead või šoffenid ei või tõestada kaupmeeste raamatuid, kui nad ei ole end registreerinud. Seega näeme, et peale üldise tähtsuse kaubanduslikus käibes annab registreerimine Belgias äripidajale erilised õigused.

Nagu Prantsuse seaduski nõuab ka Belgia seadus, et kõik kaupmehelt või kaubanduslikult ühingult väljaminevad aktid, faktuurad, kirjad, tellimised ja muud analoogilised dokumendid peavad kandma täiesti väljakirjutatud sõnu "äride register", registreerimise numbrit ühes selle kohtu äratähendamisega, kus toimus registreerimine.

5. I n g l i s m a a l kehtib äride registreerimise kohta "Registration of Business Names Act" 1916.a., milline koosneb 25-st paragrahvist.

Registreerimist toimetavad siin erilised asutised - "Register Office", kes alluvad kaubandusministeeriumile (Board of Trade). Seadusele alluvad kõik säärased ettevõtted, mis asuvad ühendatud Kuningriigis või ajavad seal äri, mille firma ei sisalda kõikide osanikkude õigeid nimesid - kui

osanikud on füüsilised isikud, ja korporatsioonide (ühingud, seltsid) nimesid, kui osanikud on korporatsioonid; samuti allub registreerimisele iga ainuisikuline äripidaja, kes tegutseb võõra nime all.

"Board of Trade" võib nõuda igalt ühelt andmeid, et teha kindlaks, kas ta kuulub registreerimisele või mitte. Kui "Board of Trade" leiab, et on vaja registreerida, siis tuleb seda teha määratud aja kestel.

Registreerimise teadaandes esitatakse andmed äri nime-tuse (firma), tegevusala, asukoha, ainuisikulise äripidaja, osanikkude nimede, rahvuse ja elukoha ning ettevõtte tegevuse algamise aja kohta.

Registreerimine ja muudatuste teatamine peab sündima kahe nädala jooksul, äri lõpetamise korral tuleb sellest teatada kolme kuu jooksul. Kui registriametnikul tekib kaht-lus, kas ettevõtte veel tegutseb, saadab ta vastava järel-pärimise. Kui kuu aja jooksul seda kinnitatakse või üldse vastust ei saabu, võib ettevõtte registrist kustutada (võrdle Eesti Äride registreerimise seaduse § 9).

Ülalloetletud ettevõtetele on registreerimine sun-duslik ja eksimuse korral võidakse karistada kuni £ 5-ga iga viivitatud päeva eest. Peale selle võib kohus nõuda andmete esitamist teatava tähtaja jooksul.

Kui keegi on midagi jätnud registreerimata, siis ei saa ta äri nimel esitada kohtulikke nõudmisi, isegi mitte oma isiklikul nimel äri huvides. Kohus võib siiski lubada nõude esitamist, kui ta leiab, et süüdi on juhus või muu küllaldane asjaolu.

Registriametid asuvad Londonis, Edinburgh'is ja Dublin'is.

Register on avalik, kuid sellega tutvuda ja ära kirju ning tõendusid saab ainult tasu eest.

6. Soomes on äride registreerimine võrdlemisi vana, kuna see on juba korraldatud Vene-ajal 2. mail 1895.a. antud seadusega "Kaubandusregistri, firma ja prokuura" kohta; seadus on osaliselt muudetud 27. mail 1933.a.

Kogu maa jaoks üldist kaubandusregistrit peab selleks määratud asutis. Linnades peab sissetulnud registreerimise teadaannete nimestikku linnavalitsus või administratiivkohus, maal aga "kroonu vogt". Teadaanne kaubandusregistrile esitatakse eespool nimetatud asutiste või isikute kaudu ja lisatakse juurde määratud registreerimise maksud. Nii teadaanne kui ka lisad sellele esitatakse kahes eksemplaris, millest üks saadetakse otseteed registriametile, kes toimetab registreerimise kohe, kui selleks ei ole seaduslikke takistusi, ja annab registreerimise päeva kohta kohalikule ametisikule otsekohe teate. Teine eksemplar jääb viimaks nimetatud ametisikule.

Nii kaubandusregister kui ka selle juurde kuuluvad teadaanded ja lisad on avalikud ning registriamet kuulutab teadaannete sisu ametlikkudes ajalehtedes. Seadusekohaselt registrisse kantud ja asjakohaselt kuulutatud asjaolud loetakse teatavateks kolmandatele isikutele, kui mitte asjaoludest ei selgu, et kolmandad isikud ei ole neid teadnud või olnud kohustatud teadma. Enne seesugust kuulutamist ei või neid asjaolusid, mida on teatatud või oleks pidanud teatatama, seaduslikult kasutada kellegi vastu, välja arvatud juhtumid, kui tehakse selgeks, et kolmandal isikul olid need teada.

7. Meie naaberriigis L ä t i s seati sisse äride registreerimine 1934.a., kus vastav määrus äride registri kohta anti valitsuse poolt 29. mail 1934. Äride registrit peavad siin kohtud. Iga ringkonnakohtu juures on äride registreerimise osakond, mille tegevuspiirid ühtuvad vastava kohtu piirkonnaga. Registreerimise kohustusest on vabad väike-ettevõtted, väike-ettevõtte mõiste määrab kindlaks rahaminister kohtuministri nõusolekul.

Üldiselt on tunda siin Saksa seaduse mõju, see tuleb ilmsiks ka juba registri jaotamises kahte ossa: üks - ainu-isikuliste ettevõtete ja täis- ning usaldusühingute jaoks, teine - aktsia- ja teiste põhikirja alusel tegutsevate seltside jaoks. Võrreldes meil peetava äride registriga, on Läti oma esitatavate andmete poolest täiuslikum ja üksikasjalisem.

Kuna Lätis vastandina meie tsentraliseeritud äride registrile on detsentraliseeritud (peetud iga ringkonnakohtu juures) äride register, siis on sisse seatud rahaministeeriumi juures kogu riigis registreeritud firmade nimekiri, milleks iga registrikohtunik on kohustatud tema juures registreeritud firmade üle andmeid saatma. Kuid loomulikult juriidilise tähtsuse omavad muidugi kohtu juures peetavad registrid, kus olemas registreerimiseks tarvilikud originaaldokumendid ja kohtuniku vastavad otsused. Registrisse kantud andmed kuulutatakse välja "Valdības Vēstnesis".

8. L e e d u s hakkas maksma äride registreerimise seadus alles 1. septembrist 1937, milline seimi poolt vastu võeti sama aasta aprillis. 87 paragrahvist koosnev seadus käsitleb kõigepealt küsimust, kes on kaupmees, mis on firma, mis prokuura ja lõpuks äride registrit. Seadus on tugevasti mõjustatud Saksa kaubandusseadusest ning üksikud normid on peaaegu sõnasõnalised tõlked vastavatest saksa normidest.

Äride registri pidamine on nagu Eestiski tehtud ülesandeks Kaubandus-tööstuskojale. Kuna meil kehtiv seadus on samuti laenatud Saksast, siis võime leida teatavaid ühiseid jooni Leedu ja meie seaduse vahel, kuid Leedu seadus on mõnes küsimuses üksikasjalisem. Ka on jäetud siin ära väikekaupmeeste registreerimine, väikekaupmehe mõiste määrab kindlaks rahaminister.

Registreeritud andmed kuuluvad avaldamisele "Valitsuse Teadetes".

Peatükk 3.

E e s t i s k e h t i v Ä r i d e r e -
g i s t r e e r i m i s e s e a d u s .

Teatavasti ei võinud endine Vene riik kiidelda oma kaubandusalasse puutuvate seaduste täielikkusega, mis oli osaliselt tingitud sellest, et Vene majanduselu ei olnud veel küllaldaselt arenenud ja võttis erilise hoo alles maailmasõja järel, kuid sealgi püüti moderniseerida majanduselu korraldavaid seadusi ning selleks tehti rohkesti eel- töid. Muuhulgas ei olnud seal ka üldist äride registreerimist, vaid Vene Kaubandusseadus nõudis erilist registreerimist kaubandusühingutelt, s.o. täis- ja usaldusühingutelt, milliseid tuli registreerida linnavalitsustes.

Eestis iseseisvuse algaastail jäi äride registreerimise alal esialgu endine Vene kord maksma, kuid juba õige pea tõusis päevakorrale äride registri sisseseadmine Lääne-Euroopa eeskujul. Ei olnud aga veel kindel, missugusele asutisele peaks äride registri pidamise ülesandeks tegema, kas kohtule, omavalitsusele või kaubandus-tööstusministeeriumile.

Kaubandus-tööstuskoja ellukutsumisega võeti Koja

ülesannete hulka muuseas ka "kaubandusregistri" pidamine. Sellega oli lahendatud küsimus, missugune asutis peab äride registrit pidama, ja Kaubandus-tööstuskoja tegevusse astumisel tuli asuda vastava seaduse kava väljatöötamisele. Kaubandus-tööstuskoja juhatuse poolt tehti 1926.a. alul Koja juriskonsuldile vandeadvokaat Mihkel Pungale ülesandeks töötada välja kaubandusregistri seaduse eelnõu. Samal ajal koostas ka Kaubandus-tööstusministeerium omalt poolt sama seaduse kava ja mõlemad kavad olid 1926.a. korduvalt Kaubandus-tööstuskojas kaalumisel. Seaduse koostamisel võeti eeskujuks Saksa vastavaid norme (HGB), millised kohaldati meie oludele. Mainitud aasta lõpul algas kaubandusregistri seaduse arutamine Riigikogu üldkomisjonis.

Riigikogu üldkomisjonis otsustati kõigepealt muuta nimetust "kaubandusregister" ja võtta seaduse nimeks "Äride registreerimise seadus" "Kaubandusregistri seaduse" asemel põhjusel, et sõnad "äride registreerimine" on tabavamad kui "kaubandusregister", sest "äri" all mõeldakse eesti keeles nii kaubanduslikku kui ka tööstuslikku ettevõtet.

Lõplikult võeti Äride registreerimise seadus vastu Riigikogu poolt 29. märtsil 1927 ("Riigi Teataja" 36 - 1927) ning tähtajaks, millest peale äride registrit pidama hakati, määras Kaubandus-tööstusminister 1. novembri 1927, - seega on Äride registreerimise seadus kehtiv olnud juba üle 10 aasta.

1. Kes kuulub registreerimisele.

Lähemalt määrab ära Äride registreerimise seadusele alluvuse sama seaduse § 1, milline kõlab järgnevalt:

"Käesolevas seaduses ettenähtud korras peavad oma firma registreerima isikud, ühingud ja seltsid:

1) kellel on kaubanduslik ettevõtte, mille pidamiseks lunastatud 1. - 3. järgu kaubanduslik äritunnistus (otsekoheste maksude seaduse § 449.

lisa II jagu, S.K. V k. 1914.a. väljaanne) ja

2) kellel on tööstuslik ettevõtte, mille pidamiseks lunastatud 1. - 8. järgu tööstuslik äritunnistus (otsekoheste maksude seaduse § 449. lisa III jagu).

Riigi ja omavalitsuse ettevõtted ja kooperatiivühingud ei kuulu käesoleva seaduse alla."

Vaidlusi tekitas Riigikogus küsimus, kas teha firma registreerimine kohustuslikuks ka ühistegeliste ettevõtetele, kuid silmas pidades, et registrit pidi hakkama pidama Kaubandus-tööstuskoda, ei leitud otstarbekohane olevat ühistegeliste ettevõtete registreerimine Kojas. Registreerimine tehti kohustuslikuks ainult kõikidele Kaubandus-tööstuskoja alla kuuluvatele ettevõtetele.

Seaduse eelnõu koostamisel kerkis üles ka küsimus, kas on tarvilik registreerida III järgu kaubandusliku äritunnistusega tegutsevaid ettevõtteid (väike-ettevõtted). Kuna aga taheti kinni pidada põhimõttest, et Kojas oleks registreeritud kõik Koja alla kuuluvad ettevõtted, siis laiendati registreerimise kohustust ka väike-ettevõtetele, pealegi on osal III järgu kaubandusliku äritunnistusega tegutsevatel ettevõtetel meie oludes küllaltki suur tähtsus.

2. Äride registri vorm.

Äride registrit peetakse Kaubandus-tööstusministri poolt kinnitatud vormi järgi raamatutena, kusjuures register on jaotatud kahte ossa - osa A ja osa B, millede jaoks on

eri raamatud, seega on siin eeskujuks võetud Saksa (Preisi) äride register. Osa A-sse kuuluvad ainuisikulised ettevõtted ja täis-, usaldus- ning lepingühingud, kuna osa B-sse aktsiaseltsid, osauhingud ja teised Siseministeeriumis registreeritud põhikirja alusel tegutsevad ettevõtted.

Igale firmale antakse eri number ja jäetakse talle registris eri lehekülg ning sinna kantakse kõik äripidajalt saadud registreerimisele kuuluvad andmed. Äride registrisse kantud sissekanne kinnitatakse Äride registreerimise osakonna juhataja allkirjaga.

Peale selle on iga firma jaoks olemas eri toimik, kus hoitakse alal selle firma registreerimiseks esitatud või sellesse puutuvad avaldused ja muud dokumendid.

Registreeritud firmade juhiseks on firmade tähestikuline kartoteek, mis võimaldab leida hõlpsasti registrist teatud firma teiste hulgast, sest äride registrisse kantakse firmad nende kohta esitatud avalduste kronoloogilises järjekorras.

Kõik Äride registreerimise seaduse § 1 nimetatud isikud, ühingud ja seltsid peavad esitama hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul peale oma ettevõtte avamist Kaubandus-tööstuskojale kirjaliku teadaande oma firma registreerimiseks (§ 3). Kuna seadus selge-sõnaliselt nõuab kirjalikku avaldust ja see ka äride registri iseloomust on tingitud, siis ei saa Koda vastu võtta registreerimiseks telefoniteel või suusõnal tehtud avaldusi. Registreerimise avalduste kohta peale kirjalikkuse puudub erivormi nõue, kuid Kaubandus-tööstuskoda vastutuleku mõttes äripidajatele on koostanud vastavad teadaandelehed.

3. Ainuisikuline äripidaja.

Mida peab ainuisikuline äripidaja registreerimiseks teatama, on loetletud seaduse § 4-das, mille järgi peab teadaanne sisaldama:

- 1) äripidaja ees- ja perekonnanimi ja riikkondsus,

- 2) firma nimetus,
- 3) ettevõtte äriala, asukoht ja tegevuse algamise aeg,
- 4) prokuura volikirja põhjal volitatud isikud,
- 5) äripidaja ja prokuristide allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud või äride registri pidaja juuresolekul kirjutatud.

Seaduseandja on õieti võtnud tarvitusele terminuse "äripidaja" pro "omanik", sest esimene mõiste on "omaniku"-mõistest laiem ja enamhaarav, kuna sageli teatavat ettevõtet ei pea selle omanik ise, vaid ta on oma ettevõtte välja rentinud ja siin juba rentnik, kelle nimele on lunastatud äri-tunnistus, allub registreerimise kohustusele.

4. Täis-, usaldus- ja B.E.S. ettenähtud leping-ühing.

"Kui registreerimise teadaande esitab äriühing, usaldusühing või B. E. S. §§ 4266. - 4334. ettenähtud leping-ühing, peab teadaandes tähendama:

- 1) kõigi täisosanikkude ees- ja perekonnanimed ja kodakondsuse,
- 2) firma nimetuse,
- 3) ettevõtte äriala, asukoha ja tegevuse algamise aja,
- 4) ühingu osakapitali,
- 5) ühingu lepingutegemise aja,
- 6) ühingu esitamise viisi ja prokuura volikirja põhjal volitatud isikud,
- 7) täisosanikkude ja prokuristide allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud või äride registri pidaja juuresolekul kirjutatud.

Teadaandele peab juurde lisama tõestatud väljavõtte ühingu lepingu vastavatest osadest." (§ 5)

Kui juba üldse äride registreerimine asja uudsuse ja osalt ka sellega seotud väikese maksu tõttu (Kaubandus-tööstus-

kojal on nimelt õigus võtta äride registri pidamise kulude katteks maksu Majandusministri poolt kinnitatud taksi järgi) tekitab Kaubandus-tööstuskojale teatavaid raskusi, siis oli alul eriliste raskustega seotud ühingute registreerimine. Need raskused tekkisid peamiselt § 5 viimases lõikes ettenähtud ühingulepingu esitamise nõudest. Kuna Vene Kaubandusseaduse (ustav torgovy) kehtivus Eestis oli ja on vaieldav, siis ühenduses sellega ei leidnud ka üksikud nimetatud seaduse normid siin täitmist. Muuhulgas ei peetud täpsalt kinni ka äriliste ühingute (täis- ja usaldusühingute) registreerimise nõuetest linnavalitsustes, mille juures tuli linnavalitsusele esitada väljavõtte ühingulepingust. Nüüd, kus ühingu registreerimisel Kaubandus-tööstuskojas tuli esitada lepingu väljavõtte, selgus, et paljudel ühingutel üldse puudusid sääraseid lepingud ja Koja ettepanekule, sõlmida Äride registreerimise seaduses nõutav kirjalik ühinguleping, vastasid äripidajad, et neil seda endil tarvis ei ole, pealegi võimaldab B.E.S./§ 4272/ ühinguid moodustada suulise lepingu alusel, ja et Äride registreerimise seadus ei muuda B.E.S-t kui jus generale't. Kaubandus-tööstuskoda aga asus kindlasti seisukohal, et igal ühingul tuleb täita seaduse nõue, s.o. esitada ühingulepingu väljavõtte sõltumata sellest, kas on tegemist täis-, usaldus- või B.E.S. ettenähtud lepingühinguga. Oma nõuet põhjendas Kaubandus-tööstuskoda kõigepealt sellega, et seaduseandja ei ole lepingu väljavõtte esitamise suhtes teinud mingit erandit ühelegi kolmest § 5 loetletud ühingu liigist; liiategi asus Koda seisukohal, et äriliste ühingute suhtes on meil kehtivad Vene Kaubandusseaduse (ustav torgovy) eeskirjad ja rõhuv enamus registreeritavatest ühingutest oli just moodustatud nimetatud seaduse normide alusel ning ainult väike osa ühingutest oli B.E.S. ettenähtud lepingühingud (neistki enamik sisuliselt

ei erinenud õieti millegagi tavalisest Vene Kaubandusseaduse ärilisest ühingust).

Samuti ei saanud pidada Koda loomulikuks korda, kus kõiges muus peeti kinni Vene Kaubandusseaduse nõuetest, ainult lepingu kirjalikkuse nõudes tugenedi B.E.S-ale. Ei ole ka mõeldav, et selline kokkulepe, mis paljudel juhtudel võib tuua raskeid tagajärgi iga üksiku osaniku kogu varandusele ja puudutada ka kolmandate isikute huve, oleks sõlmitud suuliselt.

Selle tagajärjel tekkis rida vaidlusi ja konflikte Kaubandus-tööstuskoja ja äripidajate vahel ning esialgu äride registreerimise kiirema läbiviimise huvides tuli Kojal järele anda luues kompromissi. Viimane seisis selles, et nendelt ühingutelt, kellel puudusid kirjalikud lepingud, võeti registreerimise avaldus vastu märkusega, et ühing tegutseb suulise kokkuleppe alusel. Üheks põhjuseks, miks äripidajatel, oli vastumeelt kirjaliku lepingu sõlmimine, oli nimelt selle tempelmaksustamine, mis registreerimise alguspäevil (kuni 1. juulini 1928) ulatus 2%-ni lepingus näidatud osakapitalist.

Säärast ebanormaalsel olukorda, kus üks osa ühinguid täitis kõik seaduse nõuded, teine osa aga ainult osaliselt, ei saanud Koda jätta alatiseks, pealegi veel, kus paljud esitatud lepingutest osutusid tihtilugu sedavõrd puudulikkudeks, et nende järgi raske oli kindlaks teha, kas on tegemist täis- või usaldusühinguga või kes osanikest on täis- ja kes usaldusosanik (talletaja). Selle olukorra lõpetamiseks pööras Kaubandus-tööstuskoda kõnesolevas küsimuses selletuse saamiseks 1931. a. suvel märgukirjaga Majandusministri poole (teatavasti tegutseb Kaubandus-tööstuskoda Majandusministri järelevalve all). Kojas märgukirjale andis Majandus-

minister järgneva vastuse:

"Äride registreerimise seaduse § 5 nõuab, et täisühingu, usaldusühingu ja B.E.S. §§ 4266 - 4334 ettenähtud lepingühingu registreerimise teadaandele peab juure lisatud olema väljavõtte ühingu lepingu vastavatest osadest. Kui Äride registreerimise seaduse § 5 otsekohe nimetab B.E.S. §§ 4266 - 4334, mis käivad lepingühingute kohta ja lubavad niisuguseid lepingühinguid suusõnaliselt sõlmida ning samas seab nõudmise, et registreerimise teadaandele peab juure lisatud olema väljavõtte ühingu lepingu vastavatest osadest, - on selge, et lepingühingul, kes ettevõtet peab, mille firma äride registreerimise seaduse järele registreerimisele kuulub, peab kirjalik leping sõlmitud olema, kui mitte muuks otstarbeks, siis kõige vähemalt oma firma registreerimiseks. Ei ole kuidagi mõeldav, et äride registreerimise seadus väljavõtet ühingu vastavatest osadest nõuaks ainult täisühingutelt, usaldusühingutelt ja, nendelt B.E.S. §§ 4266 - 4334 ettenähtud lepingühingutelt, kes kirjaliku ühingulepingu sõlminud, sest küsimus, kas erandit teha suusõnal sõlmitud lepingühingutele või mitte, oleks ülemalkirjeldatud asjaoludel Äride registreerimise seaduse § 5 redigeerimisel otsekohe tekkinud, ning jaataval korral oleks seaduse § 5 ka sellekohaselt täpselt formuleeritud.

Teiseks ei luba otstarve, mil äride registreerimine ja tõestatud väljavõtete esitamine ühingu lepingu vastavatest osadest sünnib, oletada, et kuidagi erandit võiks teha suusõnal sõlmitud lepingühingutele. Äride register on otstarbetu ja tähtsusetu, kui teadaannetele juure ei lisata väljavõtteid kõigi § 5 nimetatud ühingute lepingute vastavatest osadest. Äride registreerimise seaduse § 5 nõude täitmiseks ei ole tarvis, et lepinguosalisel kogu oma kokkuleppele

kirjaliku vormi annaksid, vaid nad võivad kirja panna ainult selle osa oma kokkuleppest, mis peab olema Äride registreerimise seaduse § 5 nimetatud väljavõtte sisu..."

Tugedes Majandusministri eeltoodud seletusele, muutis Kaubandus-tööstuskoda oma senist praksist ja asus kindlalt nõudma lepingute esitamist kõikidelt ärilistelt ühingutelt, nende hulgas loomulikult ka B.E.S. alusel tegutsevatelt. Lepingute esitamist nõuti ka kõikidelt nendelt ühingutelt, kes juba olid varem registreeritud, kuid siis deklareerisid, et nad tegutsevad suulise lepingu alusel. Selle tagajärjel tuli paljudel ühingutel tagantjärele sõlmida kirjalikult lepingud, need tempelmaksta ja vastavatest osadest väljavõtted resp. ära kirjad esitada Kaubandus-tööstuskoja äride registreerimise osakonnale.

Huvi pakkuv võiks olla ka Riigikohtu administratiiv-osakonna otsus Äride registreerimise seaduse § 5 käsitlemisel just seoses selles ettenähtud lepinguga. Riigikohtu administratiiv-osakonna arvamus on järgmine:

"Kaubandus-tööstuskoja sead. (RT 148 - 1924) § 2 p. 2 järgi on kaubandusregistri pidamine Kaubandus-tööstuskoja ülesandeks ning Äride registreerimise sead. (RT 36 - 1927) järgi on firmade registreerimine Kaubandus-tööstuskojas sunduslik. Sama seaduse § 12 järgi võib firma omanik pärast teatava asjaolu registrisse kandmist sellele asjaolule põhjendada kolmanda isiku vastu. Kaubandus-tööstuskoda on avalikõiguslik asutis ja Äride registreerimise seadus omastab Kaubandus-tööstuskoja poolt peetavale kaubandusregistrile avalikõigusliku iseloomu, mispärast ei ole enam alust väita, et äriline täisühing või usaldusühing, mille registreerimise nõuded loetletud Äride registreerimise seaduse § 5, loetakse õiguslikult avatuks üksnes selle registreerimisel linna-

valitsuses Kaub.sead. §§ 59 - 70 ettenähtud korras. Osanikkude kapitalide suurus märgitakse kaubamaja registreerimisel ja see tõestatakse vastava lepinguga, nagu Äride registreerimise sead. § 5 on nähtud ette. Maksuasutistel ei ole seaduslikku alust oma arvamuse järgi lugeda kaubamaja, mis Äride registreerimise seaduse § 5 kohaselt registreeritud ärilise täisühinguna, ühe isiku omanduseks (Adm.t. 165 II, 192 II - 31.V 32)."

Toodud Riigikohtu otsusest ilmneb muuhulgas, et ühingulepinguga osanikud tõestavad registreerimisele kuuluvaid asjaolusid.

5. Aktsiaseltsid, osahingud ja teised registreeritud põhikirja alusel tegutsevad seltsid.

Mis puutub aktsia- ja teiste põhikirja alusel tegutsevate seltside registreerimisse, siis nende kohustused registreerimiseks on loetletud seaduse § 6-das. Selle paragrahvi järgi tuleb seltsidel registreerimise avalduses tähendada:

- 1) firma nimetus ja juhatuse asukoht,
- 2) ettevõtte äriala,
- 3) põhikapitali suurus,
- 4) juhatusliikmete ja, kui asjaajajad-direktorid ning prokuristid on ametisse nimetatud, siis ka direktorite ning prokuristide ees- ja perekonnanimed ja kodakondsus,
- 5) põhikirja registreerimise aeg,
- 6) seltsi või ühingu tegevuse algamise aeg.

Registreerimise teadaandel peavad olema kõigi juhatusliikmete seaduslikus korras tõestatud allkirjad; kui on nimetatud asjaajaja-direktorid, samuti prokuristid,

siis peavad olema esitatud ka nende seaduslikus korras tõestatud allkirjad.

Teadaandele peab juurde lisama registreeritud põhikirjast tõestatud ära kirja või Riigi Teataja numbril, kus põhikirjast avaldatud, ja tõestatud väljavõtte seltsi peakoosoleku protokollist juhatusliikmete ja direktorite valimise kohta.

Aktsiaseltside ja osühingute registreerimisel on tulnud Kojal juhtida nende tähelepanu nende põhikirjadest kõrvalkaldumistele, mis mõnel korral on tulnud esile. Tüüpilisemad on siin peakoosolekute poolt suurema arvu juhatusliikmete valimine, kui see nähtud ette põhikirjas, asjaajaja direktori ametisse seadmine ainult juhatuse otsusega, kuigi see põhikirja järgi kuulub peakoosoleku kompetentsi, prokuristidele suuremate volituste andmine, kui see lubatav seltsi või osühisuse põhikirjaga. Säärastel kordadel on Koda keeldunud põhikirjaga vastuolus oleva asjaolu registreerimisest ning nõudnud põhikirja täitmist.

6. Välismaa seltsid ja ühingud.

Registreerimise kohustused ei ole vabastatud ka Eestis tegutsevad välismaa seltsid või nende osakonnad.

"Eestis tegevuse avamiseks loa saanud välismaa seltside ja ühingute kohta antakse teadaanne äride registrisse kandmiseks Eestis tegutsemiseks volitatud esitaja, või kui esitajaid mitu, siis kõigi nende poolt.

Selles teadaandes peab tähendama:

- 1) firma nimetuse ja asukoha,
- 2) seltsi või ühingu asukoha välismaal,
- 3) ettevõtte äriala,
- 4) põhikapitali suuruse kodumaal ja Eestis operatsioonideks määratud kapitali suuruse, ja

5) vastutavate volinikkude ees- ja perekonnanimed ja kodakondsuse.

Eestis tegutsemiseks volitatud esitajate allkirjad peab seaduslikult tõestama või äride registri pidaja juuresolekul kirjutama.

Teadandaatele peab juurde lisama ära kirja neist tingimustest, mis maksva seaduse põhjal ("R.T." nr. 88/89 - 1921.a. sead. nr. 165) "Riigi Teatajas" kuulutatud" (§ 8).

7. Äride registrisse kantud andmete muutmise ja äritegevuse lõpetamise registreerimine.

Sellega, et äripidaja on oma firma Kaubandus-tööstuskojas registreerinud, ei vabane veel tema igasugustest kohustustest registreerimise alal. Need kohustused on loetletud seaduse § 9-da esimeses lõikes, mis ütleb, et "registreerimise otstarbel peab teadustama kõigist muudatustest andmetes, mis äri kohta käivas teadaandes tähendatud, samuti ka ettevõtte lõpetamisest või likvideerimisele asumisest. Need teated esitatakse neljateistkümne päeva jooksul pärast ette tulnud muudatust."

Edasi annab nimetatud paragrahv (9) Kojale õiguse ex officio teha sissekandeid registrisse, kui registrisse kantud firma on lõpetanud tegevuse, ilma et selle omanik tegevuse lõpetamist oleks registreerinud Kojas. Enne niisuguse sissekande tegemist peab Kaubandus-tööstuskoda hoiatama kinnitatud kirjaga firma registreeritud aadressi järgi äriomanikku säärase sissekande kavatsuse eest, määrates ühekuulise tähtaja kavatsitava sissekande vastu vaidlemiseks.

Veel tagasi tulles muudatuste registreerimise juurde, võiks mainida, et registrisse kantud äripidaja maksujõuetuks kuulutamisel peab kohtu poolt määratud vannutatud hooldaja sellest Kaubandus-tööstuskojale äride registrisse kandmiseks

teatama. Samuti teatab Kaubandus-tööstuskojale konkursivalitus konkursi määramisest.

8. Registri töesus ja avalikkus.

Äride registreerimise töesuse põhimõte avaldub selles, et kõik asjaolud, mis registrisse kantud, loetakse i p s o j u r e töestatuks ja et kolmas isik peab neid tunnistama, välja arvatud juhtum, kus kolmas isik seda asjaolu tegelikult ei teadnud ega teadma ei pidanud. Viimastel juhtudel o n u s p r o b a n d i lasub kolmandal isikul. Teiselt poolt ei või aga isik, kelle firma registreerimisele kuuluv asjaolu ei ole kantud äride registrisse, seni tähendatud asjaolu peale kolmanda isiku vastu toetuda, välja arvatud juhtum, kui see asjaolu viimasele teada oli (§ 12).^{x)}

Eelpool tsiteeritud § 12-le ja üldse äride registrile ei osutatud alul seda tähtsust, mis talle õigusega antud seaduse mõtte järgi, säärast olukorda põhjendas omajagu asjaolu, et meie kohtute praktika ei olnud selles küsimuses täiesti välja kujunenud. Mõned kohtud võimaldasid kuni viimase ajani registri andmeid ümber lükata tunnistajate ütlustega ja teiste tõendustega (v. E. Pung - Kaubandus-tööstuskoja Teataja No. 1 - 1937), kuid Riigikohtu tsiviilosakonna otsus 11. maist/1. juunist 1934 (v. Riigikohtu tsiviilosakonna toimetus No. 26 - 1934.a.) toob siia pöörde ja ühtlustab kõikuva praktika ning rõhutab seda tähtsust, mille seaduseandja on andnud äride registri andmeile. Toome allpool Riigikohtu otsuse registrisse puutuvates olulistest osades.

x) A. Piip, Kaubandusõigus, Tartu, 1933, lk. 57 ja 58.

"25. septembril 1931.a. Tartu-Võru Rahukogule antud nõudepalves seletas "Tartu Tubakavabrik" omanikkude Johan Aaviku, Paul Ingermanni, Johan Ossi ja Eduard Hold-Neumanni volinik vann.adv. K. Grau, et 21. septembril 1931.a. pannud aresti Tartu l.jsk. kohtutäitur kostja Rudolf Reiteli nõudel vekslisundotsuste nr. 358 - V. 359 - V. ja 360 - V. põhjal kostja Friedrich Hoppe võlgade eest Tartus Raekoja uul. nr. 18/20 nõudjaile kuuluva "Tartu Tubakavabrikus" asuvale vallasvarale, mitmet sorti tubakale, koguväärtuses kr.3614. Kõik see vallasvara kuuluvat nõudjaile, kes Friedrich Hoppe käest olevat rentinud ainult tubakavabriku ruumid, kuid töötavat täiesti iseseisvalt, nagu see selguvat Tartu linnavalitsuse äritunnistusest nr. 1964. Neil kaalutlusil palus nõudjate volinik vann.adv. K. Grau kõik üleskirjutatud ning aresti alla pandud tubakas tunnistada nõudjate omanduseks ja vabastada aresti alt.

Nagu nõudepalvele lisandatud kohtutäituri nimestiku ära kirjadest näha, on need kolm vekslit, milledele sundotsused kirjutatud ja millede järgi sissenõudmiseks vaidlusalune tubakas üles kirjutati ning keelustati, Friedrich Hoppe poolt välja antud Rudolf Reitelile 5.aug. 1930.a. äri-templiga "Tubakavabrik "Sultan Flor" Tartus".

Samale nõudepalvele on lisandatud veel rendileping, mis notari poolt 22.augustil 1930.a. tõestatud ja mille järgi Friedrich Hoppe on andnud sellest kuupäevast arvates viie aasta peale rendile Johan Aavikule, Paul Ingermannile, August Kullamile, Johan Ossile ja Eduard Hold-Neumannile oma tubakavabriku "Sultan-Flor", mis asub Tartus, Raekoja uul. nr. 18, kõigi selles tubakavabrikus kasutatavate ruumide, masinate, tööriistade ja muude sisseseadudega ja firma "Sultan-Flori" kasutamise õigusega, tubaka ja tubakasaaduste valmistamiseks ja nendega kauplemiseks.

Majandusministeeriumi tunnistusest nr. 126 - 20.aprillist 1931.a. nähtub, et Johan Aavikule, Paul Ingermannile, Eduard Hold-Neumannile, August Kullamile ja Johan Ossile on lubatud Tartus, Raekoja uul. 18 pidada tubakavabrikut seadustes ja määrustes ettenähtud tingimusil. - 27.juunil 1931.a. on Tartu linnavalitsusest välja antud äritunnistus nr. 1964 tööstusele "Tartu tubakavabrik", mille omanikud on Johan Aavik, Paul Ingermann, Johan Oss, August Kullam ja Eduard Hold-Neumann. Tööstus asub Tartus, Raekoja uul. 18.

Freidrich Hoppe kirjast Tartu maksuametile 27. aprillist 1931.a. nähtub, et samal päeval on Friedrich Hoppe Johan Aavikule, Paul Ingermannile, August Kullamile, Eduard Hold-Neumannile ja Johan Ossile rendile andnud omavahelise rendilepingu põhjal kõik tema vabrikus "Sultan-Flor" Tartus, Raekoja uul. 18 arvel olevad toore lehttubaka, panderollimata paberossid, pakktubaka, kestad, panderollid, samuti tubakalõikamise, kestavalmistamise ning paberossitoppimise masinad edasitöötamiseks firma all tubakavabrik "Sultan-Flor".

Tartu-Võru Rahukogu, otsusega 18.detsembrist 1931.a., rahuldab selle nõude, leides, et vaidlusalune tubakas oli nõudjate valduses, Kes on vabriku kasutajad rendilepingu alusel, ja seepärast ei vastutavat see varandus Friedrich Hoppe võlgade eest.

Rudolf Reiteli edasikaebusel tuli asi arutusele Kohtupalatis.

Otsusega 2. märtsist 1933.a. kinnitas Kohtupalat rahukogu otsuse, jättes R.Reiteli edasikaebuse tagajärjeta. Kohtupalat leidis, et käesoleval korral polevat mingisugust vabriku kui ettevõtte võõrandamist olnud, vaid renditatud ainult vabriku ruumid edasi, kus mõni aeg enne seda tubakavabrik oli töötanud. Vaidlusalune tubakas ei moodustavat vabriku päraldist (BES § 573). Kui ka rentnikud, rentides ainult vabriku ruumid, aga mitte ettevõtet kui säärast, on siiski seadusvastaselt patendi ja firma üle võtnud ja kui selle ettevõtte eelmine valdaja Friedrich Hoppe polevat oma ettevõtet likvideerinud Äride registreerimise seaduse (RT 1927 - 36) ja Tubakamaksu seaduse § 66 (RT 1920 - 65-66) reeglite kohaselt, siis ei järgnevat sellest veel, et vaidlusalune tubakas poleks nõudjate oma.

Riigikohtule on Rudolf Reiteli volinik vann.adv. E. Soom andnud kassatsioonkaebuse, millest ta palub Kohtupalati otsust tühistada, leides selle vastuolus seisvat 3. juuli 1916.a. Äriliste ettevõtete üleandmise seadusega, kui ka RT 1927 - 36 avaldatud Äride registreerimise ja Firmade seadusega ja Tubakamaksu seaduse (RT 1920 - 65/66) ning TKS §§ 339, 366, 456, 711 ja 773 reeglitega.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis, et seoses käesoleva asjaoludega ning kassatsioonkaebuses esitatud väidetega, kuulub lahendusele järgmine küsimus: "Kui vastava firma all töötav tööstuslik ettevõtte tema ainuomaniku poolt on ühes firma tarvitamise õigusega rendile antud teisele

isikule omavahelise lepingu põhjal, mis pole sõlmitud ja registreeritud Äride ning tööstuslike ettevõtete ülemineku kohta sõlmitavate reeglite (VSKK 1916.a. nr. 194, art. 1645) ja Äride registreerimise seaduse (RT 1927 - 36) nõuete kohaselt, kas vastutab siis uus ettevõtte pidaja võlgade eest, mis ettevõttel olid momendil, kui see rendilepingu põhjal talle üle anti, kõige varaga, mis tema poolt ettevõttesse on toodud?"

"Riigikohus leidis, et sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Tööstuslik või kaubanduslik ettevõtte moodustab majandusliku ühiku, mis kodanlikus käibes astub pidevalt äritehinguisse ning vahekorradesse teiste ettevõttega. Ärivahekorrad eeldavad aga krediiti, majanduslikku kindlust, vastastikust usaldust. Et kaitsta kolmandate isikute huve, kes ettevõttega ärivahekorradesse astuvad, selleks on seaduseandja poolt pandud kehtima Äride registreerimise seadus ja Firmade seadus (RT 1927 - 36). Nende seaduste järgi on Kaubandus-tööstuskoja juures sisse seatud äride registrid, üks aktsiaseltside jaoks ja teine ainuisiklike äride ning täis- või usaldusseltsingute jaoks.

Edasi loetleb Riigikohus oma otsuses firmasid, kes on kohustatud registreerima, ja käsitleb registreerimise korda lähemalt. Muüses nimetatakse, et registreerimise otstarbel peab teatama kõigist muudatusist andmeis, mis äri kohta käivas teadaandes tähendatud, samuti ka ettevõtte lõpetamisest või likvideerimisele asumisest. Need teated esitatakse 14 päeva jooksul pärast ettetulnud muutust.

Seega meil peetavail äride registreil on järgmised omadused: 1) need on s u n d u s l i k u d, 2) a v a l i k u d ja 3) need on u s a l d a t a v a d, sest nende sissekanded peavad vastama t õ e l i s u s e printsibile. Sellest järgneb põhimõte, et kõik asjaolud, mis registrisse kantud, loetakse ipso jure tõestatuks, ja kolmas isik peab neid tunnustama, välja arvatud juhtum, kui kolmas isik seda asjaolu tegelikult ei teadnud ega pidanud teadma, missuguse olukorra tõendamise kohustus lasub kolmandal isikul. Teiselt poolt - niikaua kui registreerimisele kuuluv asjaolu pole kantud äride registrisse, ei või isik, kelle firmasse see asjaolu puutub, tähendatud asjaolule põhjendada kolmanda isiku vastu, välja arvatud juhtum, kui see asjaolu viimasele oli teada, missugust juhtumit peab tõendama isik, kelle

kelle firmasse see asjaolu puutub (Äride reg. seadus § 12, TKS 366).

Neist reegleist järgneb, et äride registrisse tuleb sisse kanda ka see asjaolu, kui ettevõtte ainuisiklik omanik on oma ettevõtte kui vastava majandusliku terviku ühes firmaga, s.o. nimega, mille all ettevõtet peetakse, rendile andnud mõnele teisele isikule, kes vastava lepingu põhjal saab teatavaks tähtajaks ettevõtte tegelikuks pidajaks ja kasutajaks. Pole aga säärane asjaolu seaduses ettenähtud korras kantude äride registrisse, siis on rendilepingu sõlmijad eksinud äride registri usaldatavuse ja tõelisuse põhimõtete vastu ja nad kannavad vastutust kriminaalkorras ning kolmandad isikud pole kohustatud teadma säärast omavaheliste lepingut ning selle põhjal toimunud ettevõtte üleandmist omanikult rentniku kätte. Säärase olukorra juures kolmandate isikute suhtes on ettevõtte omanik ja pidaja see isik, kes säärasena on kantud sunduslikku äride registrisse. Sellest aga järgneb, et ettevõtte kui vastav varanduste kogu ühes kõigi õiguste ja kohustega, kui majanduslik tervik (näit. vabrik või tööstus B.E.S. 573 mõttes), on säärasel korral kolmandate isikute suhtes selle isiku valduses ning kasutuses, kes omanikuna ning pidajana esineb äride registris ning kelle firma all ettevõtte tegutses. Sääraste asjaolude juures on aga ettevõtte võlgade eest vastutav kogu see varandus, mis kuulub ettevõttele, olgu need valmistamisabinõud, sisseseade, ümbertöötamisel olev aine, kaubad ja üldse kõik päraldised. Ettevõtte rentnikud, kes omavahelise, s.o. avalikult registreerimata jäänud, rendilepingu põhjal ettevõtte pidamisele on asunud, ei saa endid kaitsta kreditoride vastu, kes rahuldust otsivad ettevõtte juurde kuuluvust varast võlgade katteks, mis ettevõttel tekkisid enne selle rentnikele üleandmist, selle väitega, et vastav ese on nende poolt ettevõttesse muretsetud, kuuludes seega neile kui rentnikele, ning see ei peaks vastutama võlgade eest, mis ettevõtte alal on teinud endine pidaja.

Siirdudes asja sisu juurde konstateerib Riigikohus veel kord, et käesoleval korral ei ole täidetud äride registreerimise ja mainitud reeglite eeskirju. Arvesse võttes faktilisi andmeid tuleb Riigikohus järeldusele, et uus tööstus "Tartu Tubakavabrik", mis asub

samas kohas, Tartus, Raekoja uul. nr. 18, kus asus tubakavabrik "Sultan-Flor", on õigupoolest seesama, mis nõudjad ütlevad rentinud olevat Friedrich Hoppe'lt. Järelikult sellega, et see ettevõtte on oma nime muutnud, pole tema praegused pidajad vabanenud vastutusest võlgade eest, mis sel olid tekkinud ta omaniku ja endise pidaja Friedrich Hoppe ajal.

Nendel asjaoludel on Riigikohus Kohtupalati otsuse tühistanud.

Toome veel ühe Riigikohtu seisukoha Äride registreerimise seaduse § 12 tõlgitsemisel. Kuigi vastav otsus (v. Riigikohtu tsiviilosakonna toimik nr. 2-R - 1935) ei ole meie teada küll Riigikohtu otsuste kogus avaldatud, pole siiski liigne sellega tutvuda.

Alljärgnevalt esitame mainitud otsuse väljavõtte:
 Riigikohtu tsiviilosakonna toimik No. 2-R - 1935.a. Riigikohus tsiviilosakonnas arutas 1935.a. maikuu 16.päeval Tallinnas avalikul kohtuistungil X seltsi voliniku vann. adv. abi S.L. kassatsiooni kaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 15.septembrist 1933.a. X seltsi nõudes A.P. vastu 547 krooni 45 sendi pärast.

Asja esituse kuulanud, Riigikohus leidis järgmist:
 Rahukogu on käesoleva nõude tagasi lükanud põhjusel, et ta ei ole õige kostja vastu tõstetud, sest bensiinjaama omanik olevat J.C. ja mitte kostja P., kuigi viimane on ametlikult Kaubandus-tööstuskoja juures kui äriomanik registreeritud. Kaebaja leiab, et Äride registreerimise seaduse § 12 põhjal võib äri omanikuks pidada ainult isikut, kes sellena äride registris on registreeritud.

Äride registreerimise seaduse § 12 ei ole seda kategoorilist iseloomu, millise kaebaja temale annab. Nimetatud määruses on küll ette nähtud, et "nii kaua, kui

registreerimisele kuuluv asiolu ei ole kantud äride registrisse, ei või isik, kelle firmasse see asiolu puutub, ennast tähendatud asiolu peale põhjendada kolmanda isiku vastu", kuid "välja arvatud juhtum, kui see asiolu viimasele teada oli". Või edasi: "on asiolu registrisse kantud, siis peab kolmas isik seda tunnustama, välja arvatud juhtum, kui kolmas isik seda asiolu ei teadnud, ega teadma pidanud." Sellest järgneb, et äride registrisse kantud asjaolud on sunduslikud nii äri omanikule kui ka kolmandatele isikutele nii kaua, kui ei ole ümber lükatud, et need asjaolud neile teada ei olnud ega pidanud teada olema. Antud juhtumil on Rahukogu kindlaks teinud, et nõudja teadis, et bensiinijaama omanik oli C. ja mitte P., kuigi viimane on omanikuna registreeritud, ja sellepärast oleks pidanud hagi C. vastu saama tõstetud.

See Rahukogu seisukoht on põhjendatud.

Kuna äride register on sisse seatud üldsuse huvides, siis on tema avalik ja registreerimiseks esitatud andmetega on võimalik tutvuda kõigil riiklikkude ametiasutiste töötundide kestel ning saada tõestatud ära kirju äride registrisse kantud teadetest. Registrisse kandmise teadaannete juures esitatud dokumentidest antakse ära kirjad neile, kellel selleks õiguslik huvi. Ära kirjade andmise eest võetakse maksu Majandusministri poolt kinnitatud taksi järgi (§ 13).

Kehtiv seadus ei näe ette registrisse kantud andmete sunduslikku avaldamist ametlikes või era ajalehtedes, kuid koda omal algatusel avaldab osa registreeritud andmeist oma häälekandjas "Kaubandus-tööstuskoja Teatajas". Sellisel avaldamisel puudub loomulikult see juriidiline tähtsus, mis seadusega ette kirjutatud avaldamisel, ja ta kannab

peamiselt informatsiooni iseloomu.

Kuna äride registri pidamine moodustab enesest Kaubandus-tööstuskoja avalikõigusliku funktsiooni, siis ei ole seaduseandja jätnud registreerimise ainult Koja ja tema ametkonna otsustamisele, vaid Koja otsuste ja korralduste peale registreerimise asjus võib kaevata Majandusministrile ühe kuu jooksul, arvates vastava otsuse või korralduse teadaandmise päevast. Kaebuste otsustamiseks moodustatakse Majandusministeeriumi juures komisjon, mis koosneb ühest Majandusministeeriumi esindajast ja ühest Kaubandus-tööstuskoja esindajast Majandusministri või tema poolt määratud asemiku juhatusel. Komisjoni otsusele võib loomulikult järgneda kaebus Riigikohtu administratiivosakonnale. Koja senise, üle kümneaastase praksise ajal on olnud selliseid kaebusi registreerimise asjus alla 10, neist kahel juhul komisjoni otsuse peale järgnes kaebus Riigikohtusse.

9. Sanktsioon.

Kuna äride registreerimine on sunduslik, nagu teada, siis on tal ka kriminaalõiguslik sanktsioon. Esialgu oli see nähtud ette Äride registreerimise seaduse § 16-das, kuid Kriminaalseadustiku maksimahakkamisega asendati nimetatud norm Kriminaalseadustiku § 300¹-ga, mille järgi süüdlast selles, et ta ei esitanud seaduse järgi nõutavaid teateid või esitas valetateid tööstus- või kaubandus-ettevõtte äride registrisse kandmiseks, karistatakse rahatrahviga mitte üle kolmesaja krooni.

Kui pärast karistamist Kriminaalseadustiku § 300¹ põhjal ei esitata teadaandeid äride registris

registreerimiseks, peab Kaubandus-tööstuskoda ise oma korralduses olevate andmete põhjal nõutavad sissekanded tegema (§ 15).

Festükk 1.

Firma- ja äri- ja kaubamärkide seadus.

1. Ajalugu.

Ajaloolises arengus võib firma^{x)} määrada aegade järgi. Nagu keskajal adlikud asetsid oma vapid lossivärvavetela, et eraldada oma suguvõsa teistest adlisuguvõsast, nii ka kaupmehed asetsid üles oma kaupluste uste kohale mingisuguse kaju, näit. karu, lõvi, loomuse jne., et eraldada oma kauplust teistest kauplustest. Adlikud ehitasid oma vepi, teenijate livreeid, hobuseriistu jne. oma vepiga, kaupmehed märkisid aga oma kaubad selle märgi või kujuga, mis neil oli kaupluse ukse kohal. Hiljem kui ühes kirjalikkuse levimisega adli sees ja kindlustatuse hävimisega kadus tarvidus vapi kui välismärgi järele ja adlik tähendas oma asituse allkirja juurde, tõuseis admit/ Kriehus kirjalikkude tehingute levimisel tarvidus firma- märkida allkirja juurde. See surus tahaplaanile Kriehildi tähtsuse ja siit arenes praeguse aja firma, kaubamärgi ja Kriehildi araldamine, kuna varem olid kõik need kolm üksteisega lahutamatu seotud.^{xx)} Seega firma-instituudi tekkimise ajaks tuleb lugeda keskeaga - firma- ja Kriehil arengu ajastut.

Keskaeg tekkis tarvidus firma- märkide allkirja andmisel Kriehiliste ühingute juures, kuna neid loeti vastandina rooma Sigusele erilisteks õigussubjektideks, lahuselevateks ühingu-

x) "Das Wort "Firma" stammt von dem mittelalterlich lateinischen f i r m a r e, d.h. Bekräftigen einer Urkunde durch Auflegen der Hand und dann durch die Unterschrift (Goldschmidt, Univers.-Gesch. 243)" - Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch, erster Band, Berlin und Leipzig, 1926 - lk. 131.

xx) Kriehilist, Kriehil toorgovogo prava, Siga, 1924, lzd. V, tom I - lk. 125.

II O S A .

F I R M A .

Peatükk 1.

F i r m a s t ü l d s e .

1. A j a l u g u .

Ajaloolises arengus võib firmat ^{x)} võrrelda aadlivapiga. Nagu keskajal aadlikud asetasid oma vapid lossivärvatele, et eraldada oma suguvõsa teistest aadlisuguvõsadest, nii ka kaupmehed seadsid üles oma kaupluste uste kohale mingisuguse kuju, näit. karu, lõvi, Bacchuse jne., et eraldada oma kauplust teisest kauplustest. Aadlikud ehtisid oma relvi, teenijate livreesid, hobuseriistu jne. oma vapiga, kaupmehed märkisid aga oma kaubad selle märgi või kujuga, mis neil oli kaupluse ukse kohal. Hiljem kui ühes kirjaoskuse levimisega aadli seas ja kindlustatud losside hävimisega kadus tarvidus vapi kui välismärgi järele ja aadlik tähendas oma seisuse allkirja juurde, tõusis samuti ärilisel kirjalikkude tehingute levimisel tarvidus firmat märkida allkirja juurde. See surus tahaplaanile ärisildi tähtsuse ja siit arenes praeguse aja firma, kaubamärgi ja ärisildi eraldamine, kuna varem olid kõik need kolm üksteisega lahutamatult seotud.^{xx)} Seega firma-instituudi tekkimise ajaks tuleb lugeda keskaega - linna- ja ärilise arengu ajastut.

Esiialgu tekkis tarvidus firma järele allkirja andmisel äriliste ühingute juures, kuna neid loeti vastandina rooma õigusele eralisteks õigussubjektideks, lahusolevateks ühingu-

x)

"Das Wort "Firma" stammt von dem mittelalterlich lateinischen *f i r m a r e*, d.h. Bekräftigen einer Urkunde durch Auflegen der Hand und dann durch die Unterschrift (Goldschmidt, *Univers.-Gesch.* 243)" - Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch, erster Band, Berlin und Leipzig, 1926 - lk. 131.

xx)

Šeršenevitš, *Kurss torgovago prava*, Riga, 1924, izd. V, tom I - lk. 185.

liikmetest - osanikkudest (Šeršenevitš, lk. 185). Püüti eraldada ühte ärilist ühingut teisest, kusjuures firmasse paigutati kas kõikide osanikkude nimed või ainult ühe nimi ühes viipega sellele, et tegemist on ühinguga. Seega sai firma juriidiline mõiste alguse ärilistelt ühingutelt ja vastavalt on veel tänapäevalgi mõned seaduseandlused (Prantsuse) normeerinud ainult ühingute firmad, jättes lahtiseks üksikettevõtja firma mõiste selgitamise. Ajajooksul tekkis aga tarvidus täpsemalt määritleda ka ainuisikulise äripidaja firmat ja seaduseandlused hakkasid normeerima ka selle mõistet, kuna tegelikus elus tuli siin ilmsiks õige palju mitmesuguseid kuritarvitusi. Kaasajal on firma mõiste normeeritud pea kõikides seaduseandlustes ja tavaliselt on see lähedalt seotud äride registri pidamisega, sest üheks olulisemaks registreerimise objektiks on firma ja just registreeritud firma peab eeskätt leidma kaitset.

2. F i r m a m õ i s t e .

Firma mõiste leiab nii teoorias kui ka praktikas mitmesugust käsitlemist. Ühed peavad firmaks ettevõtte nimetust, teised kaupmehe nime, mõned koguni ettevõtet ennast, tihti vahetatakse teda ka ära kaubamärgi ja ärisildiga, kuid mõõduandvamaiks vooludeks on ikkagi kaks: esimene, kus firmaks loetakse ettevõtte nimetust, ja teine, kus firmat identifitseeritakse äripidaja nimega. Sõltuvalt erinevatest vaadetest firma nimetusele, võime harilikudes kõnelustes kuulda ütelusid, et teatud firma on oma tegevuse lõpetanud, siin on mõeldud firma all ettevõtte nimetust, või et see ja see firma on ülesaja aasta vana, siin - ettevõtet ennast. Säärane tavalises kõneluses mõiste segamine on alaline nähtus, kuid juriidilisest seisukohast lähtudes täiesti lubamatu. Juriidiliselt peab igal mõistel olema oma kindel tähendus, sest teoreetilisel mõistete eristamisel on suur praktiline tähtsus. x)

x) E. N. Danilova, Firma i nazvanie predprijatija, 1915.

Vaate, et firma on ettevõtte nimetus, silmapaistvamaks kaitsjaks on vene prof. Šeršenevitš. Tema arvates firma ülesandeks on individualiseerida ettevõtet, teda eralda teistest, võistlevatest ettevõtetest. Pidades firmat ainult ettevõtte nimetuseks, mitte aga äripidaja nimeks, saame ühtlase firma mõiste nii ainuisikulise kui ka kollektiivse äripidaja kohta, vastasel korral tuleks anda firmale kaks erinevat mõistet. Kui aga vaadelda firmat kui kaupmehe kaubanduslikku nime ja vastavalt sellele tunnustada õigust firmale isiklikuks õiguseks, siis tuleks kas täiesti keelata firma edasiandmine või lubada selle edasiandmist lahus ettevõttest. Nii see kui teine seisukoht pole aga kooskõlas positiivsete seaduseandlustega.^{x)}

Teise, mõõduandvama vaate järgi on firma äripidaja nimi, mille all ta äri peab ja mida ta allkirjaks annab. Viimase seisukoha pooldajad lähtuvad sellest, et firma peaks individualiseerima kaupmeest, et igaüks võiks juba firmast jõuda selgusele, kes on äri omanik, kas on tegemist ainuisikulise äripidajaga või ühinguga. Sellest on tingitud ka nõue, et firma peab sisaldama äripidaja perekonnanime ja et ühingu firmas ei tohi olla piiratud vastutusega osanikkude nimesid. Viimati toodud seisukoht firma suhtes vastab seega kõigiti n.n. absoluutse tõesuse põhimõttele, kuid tema nõrgaks küljeks on see, et siin kaob täiesti firma majanduslik väärtus (firmat ei saa võõrandada) ja tekivad ühtlasi raskused firma nõutava erinevuse rakendamisel. Toodud puudusi silmas pidades on praktika paljudel juhtudel, eesotsas Saksamaaga, kus valitsemas vaade firmale kui äripidaja nimele, püüdnud leida keskteed ja lubanud teatavaid kõrvalekaldumisi esialgselt ülesseatud sirgetest põhijoontest. Need kõrvalekaldumised seisavad esijoones

x) Šeršenevitš, Kurss torgovogo prava, - lk. 183, 184 ja 185.

selles, et ei keelata otseselt firmas mõningaid lisandusi, mis eraldaks või iseloomustaks lähemalt teatavat ettevõtet (mõnesugused väljamõeldud nimetused firmas äripidaja perekonnanime kõrval), samuti on lubatud registreeritud firma edasiandmine ühes ettevõttega.

Käsitletud vaadetest firmale tuleb kahtlemata lugeda paremaks viimast, kuigi siin ei saa alati firma järgi määrata kindlaks ettevõtte omanikku. Teisest küljest peab tunnustama, et see vaade omab võrdlemisi mõõduandva seisukoha nii praktikas kui ka teoorias.

Väliselt avaldub firma allkirjas äriettevõtte nimel esitatavatel dokumentidel ja kirjadel, ärikirja plankettidel, ärisildil, kaubamärgis ja kaubapakenditel.

3. N õ u d e d f i r m a s u h t e s .

Nõuete kohta, millistele peab vastama firma, et ta oma ülesannet majanduslikus käibes täiel määral täidaks, annab väga ülevaatliku pildi prof. A. Piip oma "Kaubandusõiguses". Tema järgi firma peab olema ühtne, tõeline, erinev ja avalik.

Ü h t s u s tähendab seda, et kord valitud firmat tuleb tarvitada kogu ettevõtte jaoks ühtlaselt nii peakontorites kui ka osakondades ning teda peab tarvitatama firma äridokumentides ja allkirjades.

T õ e s u s e kohta on maksvad kolm süsteemi:

"aa) v a b a ehk i n g l i s e s ü s t e e m, mille järgi ettevõttel on täielik vabadus oma ettevõtte firma valikus, eriti väljendatud 1890.a. Partnership Act (persons, who have entered into partnership with one another, are for the purposes of this act called collectively firm, and the name, under which their business is carried on, is called the firm name.Art.4).

Kontinentaaljuristid leiavad säärases firma valiku vabaduses palju halbusi ja kuritarvitamisvõimalusi, mis teatud määral tõesti ette tuleb, mille tõttu kontinendil leiab kohaldamist teine süsteem, ja nimelt

bb) absoluutne tõesus, mille järgi firma peab vastama omaniku nimele. Seda nõuavad Prantsuse, Itaalia ja Šveitsi seadusandlus, millest viimane määrab "geht das Geschäft auf eine andere Person über, so haben die bisherigen Inhaber oder dessen Erben ebenso für die Löschung (der Firma) zu sorgen" (§ 866). Kuna see süsteem asjatult raskendab ärilisi toiminguid, on tekkinud kolmas kompromissne

cc) suhtelise tõesuse süsteem, kus täielikku tõesust nõutakse vaid ettevõtte tekkimisel. Nii määrab Saksa kaubandusseadus, et üksiku peremehe korral firma peab sisaldama tema perekonnanime "mit mindestens einem ausgeschriebenen Vornamen".

"See esialgne tõesus võib täiesti kaduda omaniku muutusel, kuna uue liikme juurdetulek olevasse seltsingusse ei too kaasa firma muutust ning osaniku lahkumisel täis- või usaldus-seltsingust ei kustutata firmast lahkunu nime, kui seda ei nõua lahkunu ise. Seega on võimalik firma, mis tõelikkusele enam ei vasta, ja kolmanda süsteemi pooldajad riigid tegelikult liginevad Inglise vaba süsteemile." x)

E r i n e v u s e kohta ütleb sama autor:

"Firmad võivad kergesti osutada ühtseteks, kui neid võtta riigilises ulatuses, arvestades perekonnanimede piiratud arvu. Siiski firma majandusliku väärtuse tõttu on vaja

x) A. Piip, Kaubandusõigus, Tartu, 1933 - lk. 52, 53 ja 54.

leida võimalust eraldada firmasid tarviduse korral, mis on võimalik seeläbi, et mitte kõigi firmade kuulsus ei ole ega tarvitsegi olla ülemaaline. Saksa seadus nõuab, et firma erineks vaid kogukonna, Gemeinde (HGB § 30) piirides. Meie firmade-seadus sisaldab määrust, et vaid aktsiaseltside ja osühingute firmad on ülemaalised ja need ei tohi sellepärast osutada samasteks, kuna aga muude firmade nimi peab selgesti erinevama vaid teistest samas maakonnas või linnas asuvatest firmadest.

A v a l i k k u s tähendab firmade sissekandmise vajadust kaubandusregistrisse (ärinde-registrimise seadus § 1, RT 36 - 1927; HGB § 19). Selline avalikkus võimaldab ära hoida kuritarvitusi firmadega juba nende registrimisel, kui mõni firma ei vasta küllalt erinevuse põhimõttele."

4. F i r m a k a i t s e .

Silmas pidades seda majanduslikku tähtsust, mis firmal olemas, peab ta ka leidma kaitset, sest vastasel korral ei oleks sellel instituudil mingit mõtet. Firma kaitseks on olemas neli võimalust: 1) administratiivne, 2) tsiviilõiguslik, 3) kriminaalõiguslik ja 4) rahvusvaheline kaitse.

1) A d m i n i s t r a t i i v s e t kaitset leiab firma nende asutiste poolt, kes ärinde registrit peavad. Nende asutiste peamiseks ülesandeks firma registreerimisel on valvata, muidugi peale selle, et firma vormiliselt vastaks seaduse nõuetele, ka selle järele, et uus registreeritav firma tunduvalt erineks varem registreeritud firmadest. Seaduse nõuetele mittevastavad ja mõnele varem registreeritud firmale sarnanevad firmad peab ärinde registri pidaja aktis jätma registreerimata ning nõudma firma omanikult firma kooskõlastamist seaduse nõuetega ja eristamist teistest firmadest. Seega oleksid vanad firmad kaitsitud uute vastu juba nende tekkimisel.

2) T s i v i i l õ i g u s l i k kaitse seisab võimaluses kohtu teel firma õiguse rikkujalt nõuda kahjutasu ja firma tarvitamise keeldu. Säärased nõuded tekivad väga tihti kõlvatust võistlusest. Raskused seisavad aga selles firma kaitsemooduses kahjude ja kulude tõestamises ja nende suuruse määramises, sest firma majanduslikku väärtust on sageli peaaegu võimata kindlaks teha, eriti veel seetõttu, et seaduseandlused ei luba firmat võõrandada lahus ettevõttest ja seega firmal kui mitte-reaalsel objektil ei saa olla kindla summaga fikseeritavat väärtust. Pealegi ei seisa enamal jaol need kahjud otseses kaotuses, vaid mõnesuguste kasude ärajäämises, nagu ostjate kaotsiminekus jne.

3) K r i m i n a a l k a i t s e on tavaliselt nähtud ette vastavates kriminaalseadustes või koguni äride registreerimise või firmade kohta käivates seadustes. Näit. Šveitsi Bundesgesetz betreffend Strafbestimmungen zum Handelsregister und Firmenrecht 6. oktoobrist 1923, mille Firmade seaduse § 12, milline Kriminaalseadustiku maksimahakkamisega on asendatud selle § 584-daga.

4) R a h v u s v a h e l i s e l t on firma kaitstud Pariisis 20. märtsil 1883 sõlmitud konventsiooniga, mille järgi ärinimi on kaitstud kõigis lepinguosalistes maades ilma erilise nõutamiseta (§ 8). Sellega ei ole aga antud omamaalastele õigust võtta kohtulikule vastutusele neid välismaalasi, kes firma õigust teostavad oma kodumaa seaduste alusel (vt. prof. A. Piip - Kaubandusõigus, Tartu, 1933, lk. 54 ja 55).

Peatükk 2.

V ä l i s m a a s e a d u s i f i r m a k o h t a .

Kuna firma-instituut on laenatud võõrsilt, siis on otstarbekohasem ka seda käsitledes, enne kui asuda Eestis firma kohta kehtivate seaduse normide vaatlusele, tutvuda mõningate välismaa normidega.

1. Saksamaal on firma küsimus lahendatud HGB §§ 17 - 37. Firmat üldiselt määritleb HGB § 17, mille järgi "die Firma eines Kaufmanns ist der Name, unter dem er im Handel seine Geschäfte betreibt und die Unterschrift abgibt. Ein Kaufmann kann unter seiner Firma klagen und verklagt werden."

Edasi § 18 määrab ainuisikulise äripidaja firma. Sama seaduse järgi on õigus firmale ainult neil, kes kantud või kuuluvad kandmisele äride registrisse. Firma juures on püütud kinni pidada tõesuse põhimõttest, kuid seda teatavasti seaduses ettenähtud eranditega, mille tulemuseks on puhtal kujul tõesuse printsiibist kõrvalekaldumine. Tegelikult ongi Saksamaal firma suhtes maksmas ainult suhtelise tõesuse süsteem. Sellele kompromissile pidi seaduseandlus minema majandusringkondade survele ("Der einmütige Ansturm des Handelsstandes", Marx, lk. 11 - 13).

Saksa seadus huvitab meid eriti seepärast, et meil kehtiv Firmade seadus on sealt laenatud ja meie oludele vastavalt kohaldatud.

2. Šveitsis on firma suhtes maksev puhtal kujul absoluutse tõesuse printsiip, mis on ka järjekindlalt läbi viidud. Firma mõiste on üldiselt analoogiline Saksa seaduses antud firma mõistele, kuid Šveitsi seadus erineb Saksa omast selles, et ei ole lubatud firma edasiandmine, nagu seda näeme Obligatsiooniõiguse § 866. Sama kohta ütleb § 872, et "Wenn eine Person, deren Namen in der Firma einer Kollektiv- oder Kommanditgesellschaft enthalten ist, aufhört, Mitglied der Gesellschaft zu sein, so darf auch mit Einwilligung dieser Person oder ihrer Erben die bisherige Gesellschafts-firma nicht beibehalten werden."

Kõigest sellest järeldub, et Šveitsi seaduse järgi ei ole võimalik firma võõrandamine ja see seisukoht leiab kinnitust Obligatsioonidõiguse § 874. Ainuke soodustus, mis veel ettevõtte omanikul on sissetöötanud firma kasutamise suhtes, on see, et ta võib endise omaniku või selle pärijate nõusolekul oma firma järele teha märkuse, et see on endise firma järglane.

Kuigi Šveitsi seadus tundub firma küsimuses olevat liig karm, on tema põhimõtted aga õiged, just eriti sirgjooneliselt läbiviidud tõesuse põhimõtte pärast, vastandina Saksas ja paljudes teistes seaduseandlustes maksvale ebajärjekindlale ja kõikuvale suhtelise tõesuse põhimõttele.

3. P r a n t s u s e kaubanduskoodeks ei anna üldist firma definitsiooni ja õieti ei tunnegi seda terminoloogiat, selle asemel on tarvitusel nimetused, nagu "nom social", "raison sociale" jne. (vt. E.N.Danilova, Firma i nazvanie predprijatija, Petrograd, 1915, - lk. 13 ja 14), sest koodeksi koostamise ajastul pakkus huvi peamiselt ühingute firmade küsimus. Täisühingu firma resp. nimetus võib koosneda ainult täisosanikkude perekonnanimedest, usaldusühingu firma peab koosnema tingimata kas ühe või mitme solidaarselt vastutava osaniku perekonnanimest, piiratud vastutusega osaniku nime firmasse paigutamine ei ole lubatud. Ühe täisosaniku lahkumisel või surma korral tuleb ühingu firma muuta. Aktsiaseltsi firmas ei tohi olla aktsionäride ega üldse kellegi isiku perekonnanime (perekonnanimi võib osutada solidaarselt vastutavale osanikule, keda aga aktsiaseltsis pole).

Ainuisikulise äripidaja firma kannab "nom commercial" nimetust, kuigi viimasel ajal on Prantsusmaal hakkanud levima ka terminus "firma". Ainuisikulise äripidaja firma definitsiooni ja firma ülemineku määrusi prantsuse seaduseandlus ei anna.

Selle seaduse tühiku on täitnud praktika, kus firmaks loetakse äripidaja perekonnanimi, mida ta annab allkirjana äritehingutel.

Eeltoodust näeme, et Prantsusmaal on tegemist puhtal kujul a b s o l u u t s e t õ e s u s e printsiibiga.

Samal ajal kui "nom commercial" on mõõduandev äripidaja isiku kindlaksmääramisel, on kaubanduslik komme (taba) loonud Prantsusmaal erilise ettevõtte nimetuse instituudi. Selleks on harilikult mingi kõlav, silmatorkav ja kergesti meelde jääv nimetus, nagu näit. "Au Bon Marché", "Maison Luxe" jne. Seda erinimetust võib üle anda koos ettevõttega kui viimase päraldist (vt. E.N.Danilova, Firma i nazvanie predpriyatija, - lk.15 ja 16). Kuid sellist ettevõtte nimetust ei tule aga mingil juhul identifitseerida firmaga, mis igal juhul on äripidaja perekonnanimi.

4. B e l g i a seaduseandlus nagu Prantsuse omagi ei sisalda otsesid määrusi ainuisikulise äripidaja firma kohta, kuid praktikas loetakse firmaks üksikettevõtjal tema perekonnanimi. Mis puutub ühingutesse, siis on seatud üles nõue, et nende firmas peavad olema täisosanikkude perekonnanimed, kuna piiratud vastutusega osanikkude nimed ei tohi selles figureerida (Côte de Commerce, art. 16 ja 19).

Mis puutub aktsiaseltsi firmasse, siis peab sellel olema erinimetus (väljamõeldud nimetus) või tema äriala (tegevusala) määrav nimetus. See erinimetus peab aga erinema teiste seltside nimetustest (Côte de Commerce, art. 28). Ühtlasi ei tohi aktsiaseltsi firma sisaldada mõne aktsionäri perekonnanime.

5. I n g l i s m a a l puudub firma kohta eriline seadus ja seda, mida tavalisest mõistetakse "firma" all, nimetatakse seal "business name", kuid esineb ka sõna "firm", mille tähendus on siiski laialdasem, sest sellega tähendatakse ka ettevõtet.

6. Soome seaduse järgi (pärit 2. maist 1895.a., muudetud 27. mail 1933.a.) on firmaks nimi, mille all äripidaja peab äri ja mida ta tarbekorral allkirjaks annab. Firma kuulub kandmisele äride registrisse.

Ainuisikulise äripidaja firmas peab olema tema perekonnanimi kas eesnimega või ilma selleta. Niisugusesse firmasse ei tohi panna lisandust, mis näitaks, et firma on ühingu oma või mis näitaks, et firma omaniku vastutus on piiratud.

Kaubandusühingu firmas peab olema vähemalt ühe osaniku nimi ja lisandus, mis näitab, et on olemas mitu osanikku. Kaubandusühingu firmas ei tohi aga olla teisi nimesid peale tegelikkude osanikkude nimede ega ka lisandust, mis näitaks, et osaniku vastutus on piiratud.

Kommandiitühingu firmas peab olema vähemalt ühe vastutava osaniku nimi ja lisandus, mis selgitab ühingu iseloomu.

Osaühingu firma peab näitama, et ühing on iseloomult osaühing. Kui ühing on korteri-osaühing, siis tuleb see omadus näidata. Teiste ühingute firmas ei tohi olla lisandust, mis näitaks, et see on korteri-osaühing (§ 10).

Kuna Soome seadus võimaldab firma edasiandmist ühes ettevõttega, on ta asunud, nagu paljud teisedki seaduseandlused, s u h t e l i s e t õ e s u s e põhimõttele. See selgub § 12-dast, mille järgi lesk, kes jätkab oma surnud mehe äri, niisama ka mees, kes jätkab oma naise enne abielu või abielu ajal peetavat äri, tarvitab firmat muutmata. Ainuisikulise äripidaja pärijal on sama õigus tingimusel, et kadunu on seda lubanud või, kui ta surnud korraldust jätmata, siis, kui teised kaaspärijad, kelle asukoht teada, on selleks nõusoleku andnud. Kui pärandustombu osanikud kavatsevad

kaubandusühinguna jätkata ainuisikulise äripidaja äri, võivad nad samadel tingimustel kasutada kadunu firmat, liites aga sellele juurde ühingusuhet väljendava lisanduse.

Kui keegi tuleb osanikuna juurde kaubandusühingusse, võib firmat muutmata edasi tarvitada. Sama määrus kehtib ka siis, kui mõni osanik lahkub kaubandusühingust, ja on andnud nõusoleku selleks, et tema nimi jääb firmasse edasi.

7. L ä t i s pandi maksma koos Äride registreerimise seadusega ka Firmade seadus. Seadus on ilmselt sarnane vastavale Saksa seadusele, s.o. ainuisikulise äripidaja firmaks on äripidaja perekonnanimi ja ühingute firma peab sisaldama kas ühe või mitme täisosaniku perekonnanime. Keelatud on aga ühingu firmas kasutada vaiksosaniku (talletaja) perekonnanime. Kuna on lubatud endise omaniku loal tarvitada tema firmat, siis pole ka siin kinni peetud absoluutse tõesuse põhimõttest, vaid on tegemist firma s u h t e l i s e t õ e s u s e põhimõttega. Seaduse järgi ainuõigus firmale algab alles selle sissekandmisega äride registrisse. Tähelepanuvääriv on seaduse § 3-s, mille järgi firmat peab igal pool tarvitama nii, kuidas see kantud äride registrisse, - seega on ära hoitud need sagedased arusaamatused tegelikus elus, nagu need tihti esinevad meil, kus äripidajad on arvamusel, et firma tuleb ainult registreerida seaduse nõuete kohaselt, tarvitamise juures aga lubavad enesele sellest mitmesuguseid kõrvalekaldumisi. Firma muutmise on lubatud ainult seaduses loetletud juhtudel. Ettevõtte rentimisel võib rentnik kasutada ettevõtte omaniku firmat, kuid firmas peab olema vastav märkus ning ka rentniku ees- ja perekonnanimi (meie seadus, nagu edaspidi näeme, ei luba ettevõtte omaniku firma kasutamist rentniku poolt).

8. L e e d u s normeeriti ühes äride registreerimisega ka firma seadusega aprillist 1937, kusjuures võeti omaks Saksa HGB põhimõtted, seega ka s u h t e l i s e t õ e s u s e põhimõtte. Üldiselt ei sisalda Leedu seadus peale selle, et seaduses eneses (§ 9) on expressis verbis üles seatud nõue, et ühingul võib olla ainult üks firma, ainu-isikuline äripidaja võib omada iga lahus peetava ettevõtte jaoks erisuguse firma (meil on samuti maksev eeltoodud seisukoht, olgugi et selle kohta puudub eriline seaduse paragrahv).

Peatükk 3.

E e s t i s k e h t i v F i r m a d e s e a d u s .

Samuti kui polnud Venemaal seaduseandlust äride registreerimise kohta (välja arvatud teatavate ühingute registreerimine), nii puudus seal ka seadusega normeeritud firma mõiste ja seda püüti lahendada kombeõiguse ja kohtupraktika abil. Üksikutes seaduse normides puudutati ka firma mõistet ja iseloomu, näit. äriliste ühingute kohta käivais seaduse normes, seaduses kaubamärgi kohta (26.veebruarist 1896), veksliseaduses (27. maist 1903). Loomulikult ei võimaldanud selline kord ühtlast seisukohta firma mõiste suhtes ja firmat identifitseeriti kord ettevõtte nimetusena, kord tema omaniku nimega, vahetati koguni äri kaubamärgiga jne. Tehti küll korduvaid katseid normeerida firmat seaduseandlikul teel, kuid kuni maailmasõjani ja tsaaririigi lõpuni puudus firmade seadus.

Selline olukord tuli meile üle ja firma suhtes jäi esialgu maksma Vene-ajal kehtinud kord. Kui aga hiljem kerkis registreerimisele kuuluvat äri ja nime üksteisest või ühingu meil päevakorraks äride registreerimise sisseseadmine, siis

selle lahutamatu osana võeti üles ka firma küsimus, kuna majandusliku läbikäimise intensiivsemaks muutumisega tuli lähendada rida juriidilisi küsimusi, nagu seda on äride registreerimine ja firma küsimused. Ühel ajal Äride registreerimise seaduse väljatöötamisega asuti ka Firmade seaduse eelnõu koostamisele ja Vabariigi Valitsus oma seletuskirjas Firmade seaduse juurde põhjendas nimetatud seaduse vajadust järgmiselt:

"Maksivad seadused on firma loomise, kasutamise ja kaitsmise õiguse kohta puudulikud. Tegelik elu on siin seaduseandmisest ette läinud ja kohtute praktika on püüdnud tegeliku elu nõudeid harjumusõiguse põhjal rahuldada. Usalduse suurendamiseks, ebaausa võistluse kõrvaldamiseks ja firmaga ühenduses olevate huvide kaitseks ärilises läbikäimises on tarvilik selge kord firmade asjus maksma panna. Käesolev seadus näeb sellel sihil ette:

- 1) firma mõiste kindlaksmääramise,
- 2) firma sisaldavuse ja
- 3) firma võõrandamise ja kaitse võimalused."

Seadus võeti vastu Riigikogu poolt ühel ajal Äride registreerimise seadusega, o. 29. märtsil 1927 (RT 36 - 1927). Kuigi seadus on üles ehitatud Saksa vastava seaduse põhimõtetel, seega ka siin on maksimas firma suhtes suhtelise tõesuse põhimõte, on siiski olemas teatavad erinevused Saksa seadusest, millised ära märgime üksikute normide (paragrahvide) refereerimisel.

1. Firma mõiste.

Firma kohta üldise mõiste annab seaduse § 1, mille järgi firma on nimi, mille all üksik isik, ühing või selts peab mingisugust Äride registreerimise seaduse § 1 järgi registreerimisele kuuluvat äri ja mida üksik isik või ühingu

ja seltsi esindajad allkirjaks annavad.

Toodud seaduse normist näeme, et firma mõiste on kehtiv ainult nende äripidajate kohta, kes kuuluvad Äride registreerimise seaduse alla ja, nagu nägime eelpool, ei kuulu siia ühistegelised ning riigi ja omavalitsuse ettevõtted. Edasi on firma ettevõtte nimi ja ettevõtte allkiri. Kuigi ärielus sagedasti kaubandusliku tabana on tarvitusel alla-kirjutamine firma nimega, näit. "K/M J. Puhk ja Pojad" osanik Joakim Puhk ei kirjuta alla J. Puhk või Joakim Puhk, vaid "J. Puhk ja Pojad", - ei ole see tunnustamist leidnud meie kõrgema kohtu poolt, nagu see nähtub Riigikohtu administraatiivosakonna toimetusest No. 130^{II} - 1928.a.: Riigikohus, arutades K/M "Oskar Stude" kaebust Tollikomitee otsuse peale päritolutunnistuse mittevastuvõtmise asjas, leidis:

"K/M "Oskar Stude" nimel Tollikomitee otsuse peale Riigikohtule antud kaebusele on alla kirjutatud "Oskar Stude" ja nagu nähtub notar Riesenkampfi tõestusest, on selle allkirja kirjutanud Kurt Bringentoff, kes kaupleb Tallinnas, Suurel Brookusmäel No. 14, firma all "Oskar Stude" ja kellel on õigus firma nimel üksinda alla kirjutada lepingu põhjal, mis tõestatud sama notari kontoris 29. detsembril 1924.a. No. 11081 all. Kurt Bringentoffi enese allkirja kaebusel aga ei leidu, kuna Adm.K.K. § 10 p. 7 järele kaebusel peab kaebaja allkiri olema, milleks ei saa kuidagi lugeda Bringentoffi poolt kaebusele kirjutatud firma nimetust "Oskar Stude", sest seaduses ei ole ette nähtud võimalust tarvitada oma nime asemel firma nimetust kaebustel, mis antakse kohtule, vaid neil korral tuleb tegutseda vastavalt Adm.K.K. § 10 p. 7 ja Ts.Kp. S. § 26.

Neil põhjustel Tollikomitee esindaja seletused ja prokuröri arvamise kuulunud, Adm. K.K. § 10 p. 7 ja § 44 ja

Ts. Kp. Sead. § 26 põhjal otsustas Riigikohus:

K/M "Oskar Stude" kaebus läbivaatamisest kõrvaldada."

Lähtudes kohtu eeltoodud seisukohast on ka Kaubandus-
tööstuskoda äride registreerimise asjas esitatavatel dokumen-
tidel järjekindlalt nõudnud äripidajalt nende isiklikku all-
kirja, mitte aga firma allkirja.

Meie firma definitsioon erineb vastavast Saksa defi-
nitsioonist (HGB § 17) sellega, et meil äripidaja ei või
kohtus esineda ainult firma all. Riigikohus aga omas tegeluses
on asunud seisukohale, et see siiski meie seaduse mõtte järgi
pole keelatud. Allpool toome väljavõtte Riigikohtu tsiviil-
osakonna toimetusest No. 616 - 1934.a.

Riigikohus, arutanud Philipp Patzneri, kes kaupleb
firma all "Patzner & Ko" kassatsiooni kaebust Kohtuplati otsuse
peale 1. juunist 1933.a. firma "Codenrath & Ko" nõude asjas
kaebaja vastu 1770 krooni väärtuses, leidis:

"1. Esimene väide, mis kassatsiooni kaebuses on esita-
tud, seisab selles, et käesolev nõue olevat esitatud Saksamaal
Hamburgis teotseva firma "Codenrath & Ko" poolt, ilma et
nõudepalves oleks tähendatud, kes selle firma omanik on;
kuna aga Eestis kehtiva seaduse järgi firma polevat juriidiline
isik, siis ei võivat firma kui säärane esineda kohtus ka
nõudjana ning kostjana, küll aga pidavat seda tegema firma
nimel selle omanik.

Selle kaebaja väite oli Kohtupalat jätnud tagajärjeta,
leides, et meil kehtiv seadus ei takista firmat esineda
protsessis nõudjana ning kostjana, sest firma on kaupmehe nime-
tus, mille all ta peab äri ja seega seisab firma taga alati
üksik kaupleja või mõni kollektiivne ettevõtte, kes osutub
firma omanikuks.

Riigikohus leiab, et see Kohtupalati seisukoht on õige.

Pole vaidlust, et käesolev asi osutub kaubanduslikuks oma iseloomult TKS § 1805 lisa mõttes. Selle lisa § 18 ja 19 lubavad kohaldada juhtudel, milliste jaoks pole täpseid ja selgeid seadusi, kaubanduslikke tavu, mida kohus võib kindlaks teha ka endiste kohtuotsuste põhjal. Meie maal on aga mäletamata aegadest kujunenud tava, mis kohtutegeluses on leidnud tunnustust, et kaubanduslik ettevõtte võib avaldada nõudeid ning kosta kohtus oma nimetuse - firma - all, nii et firma on protsessuaalses mõttes iseseisev juriidiline isik (vt. Zwingmanni otsuste kogu I k. nr. 167). Sama seisukoht on teatud määral väljendatud ka TKS § 26.

Seda seisukohta ei kõiguta ka RT. Nr. 36 - 1927a. avaldatud Firmade seadus. See seadus ei lahenda küll otseselt küsimust, kas firma kui niisugune võib kohtus esineda nõudjana ning kostjana, nagu seda teeb näiteks Saksa HGB, kuid arvestades seda, et firma on vastava äri, kui teatud kaubandusliku või tööstusliku ettevõtte nimetus, mida see ettevõtte juriidiliste tehingute sõlmimisel kaubanduslikus kaebes annab allkirjaks (Firmade seadus § 1), siis ei näi takistust olevat ka selle seaduse üldmõtte järgi, et firma, kui teatud individualiseeritud ettevõtte nimel ei võiks esitada kohtus nõuet äritehingute kaitseks, mis sama firma poolt kostjaga on sõlmitud. Käesoleval korral on eriti firma volinikule antud volikirja notariaalsest tõestusest näha, et firma "Codenrath & Ko" on olemas ning et sellel on omanik ning et volikiri selle firma asjade ajamiseks käesoleval korral on kõigiti seaduspäraselt välja antud.

Kõigil neil kaalutlusil ei saa Riigikohus käesolevat kaebaja väidet lugeda põhjendatuks.."

Ex. hõl. nr. 107.

2. Ainuisikulise äripidaja firma.

Firmade seaduse § 2 ütleb, et ainuisikulise äripidaja firma peab sisaldama äripidaja perekonnanime ühes eesnimega või eesnimeta. Säärasel firmal ei tohi olla niisugust lisandust, mis laseks oletada, et firma on ühingu oma.

Sellest näeme, et siin on püütud kinni pidada absoluutse tõesuse põhimõttest ja firma peaosaks alias firma korpuseks (Firmenkern) on äripidaja perekonnanimi. Nimetatud paragrahv vastab üldiselt Saksa HGB § 18-dale, erineb aga selles, et jätab vabaduse äripidajale lisada juurde oma eesnime või mitte, kuna Saksa seadus nõuab vähemalt ühe eesnime väljakirjutamist. Kategooriline on seaduse keeld tarvitada ainuisikulise äripidaja firmas eksitavaid lisandusi, mis võiksid jätta mulje, nagu kuuluks firma ühingule. Sellised lisandused on üldiselt tarvitusel olev "ja Ko", "Vennad", "ühisus" jne. Kuna seadus ei sisalda keeldu tarvitada firmas äripidaja perekonnanime kõrval lisandusi, mis aitaksid lähemalt selgitada ettevõtte iseloomu, teda eraldada teistest firmadest, mis isegi seadusega nõutav (vt. edasi § 7), ja veel silmas pidades Riigikogu üldkomisjoni seisukohta, et ainuisikulisel äripidajal võib olla mitu firmat (loomulikult peab igasühes neist olema äripidaja perekonnanimi), siis on ka Kaubandustööstuskoda võimaldanud firmas äripidaja perekonnanimele teha mitmesuguseid lisandusi. Need lisandused on peamiselt märkused ettevõtte äriala kohta, näit. segakauplus, villatööstus jne., siis veel igasugused väljamõeldud nimetused, nagu näit. "Kuld Lövi", "Jockey Club" jne. Siin peame aga veel kahjuks märkima, et Riigikogu üldkomisjon on eraldanud firma nimetusest n.n. "ärinimetuse", milleks ta loeb eelpool nimetatud väljamõeldud nimetusi ja ka ettevõtte ärialasid ja millistel komisjoni arvates pole midagi ühist firmaga.

Selline seisukoht on aga kartustäratav ja paneb küsimuse alla kogu firmade institutsiooni ja koguni firmade seaduse mõtte, eriti veel arvesse võttes meie äripidajaskonna suure osa mentaliteeti ja arusaamist firma üle, kus ikka mõeldakse firma all just mingit väljamõeldud nimetust, aga mitte äripidaja perekonnanime. Kaubandus-tööstuskoda Firmade seaduse rakendamisel on püüdnud kooskõlastada seaduse mõtet ja otsest nõuet viimati toodud Riigikogu üldkomisjoni seisukohaga ning on alati lugenud igat lubatud lisandit firmas ikkagi firma osaks, kusjuures firma peaosaks on äripidaja perekonnanimi ja firma tervikuna on äripidaja perekonnanimi ühes lisandustega. Näit. "Tubakakauplus "ORIENT" J. Paju" - siin on firma peaosaks resp. obligatoorseks osaks (Firmenkorpus, Firmenkern) "J.Paju", lubatud lisandid "Tubakakauplus" ja "ORIENT", - kõik need kokku moodustavad kõnesoleva ettevõtte firma tervikuna.

3. Täis- ja usaldusühingu firma.

Firmade seaduse § 3 järgi täisühingu firmas peab olema vähemalt ühe ühinguliikme perekonnanimi, ja kui firmas ei ole kõigi ühinguliikmete nimesid, siis lisandus, mis näitab, et firma on ühingu oma. Täisühingu firmasse ei või mahutada peale ühinguliikmete teiste isikute perekonnanimesid.

§ 4 järgi usaldusühingu firmas peab olema vähemalt ühe piiramata vastutusega liikme perekonnanimi ja peale selle lisandus, mis näitab, et firma on ühingu oma. Usaldusühingu firma ei või sisaldada ainult osamaksuga vastutava osaniku nime.

Huvitaval kombel on seaduseandja jätnud mainimata B.E.S. ettenähtud lepingühingu firma, kuigi selline ühingu on mainitud Äride registreerimise seaduses. Kaubandus-tööstuskoda on firmade registreerimisel B.E.S. lepingühingu suhtes kohaldanud täis-

ühingu kohta maksvat normi. See seaduse tühik on tingitud arvatavasti sellest, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Kaubandusregistri seaduse eelnõus ei olnud nimetatud B.E.S. lepingühingut ning see võeti alles seadusesse Riigikogu üldkomisjonis, sealjuures aga nähtavasti unustati vastavalt parandada Firmade seadust.

Ka äriliste ühingute kohta käivad normid sarnlevad vastavatele Saksa HGB normidele. Analoogiliselt ainuisikulise äripidaja firmale võimaldatakse ka ühingutel teha lisandusi nende firmades, nagu ettevõtte äriala mainimist, väljamõeldud nimetuse tarvitamist jne., kuid firma peaosaks resp. obligatoorseks osaks on siingi vähemalt ühe piiramata vastutusega osaniku perekonnanimi ühes lisandusega, mis viitab ühingule (nagu "ja Ko", ühing, t/ü, u/ü). Kuna ainuisikulisel äripidajal võib olla mitu firmat, võib ärilisel ühingul olla ainult üks firma, - seda Riigikogu üldkomisjoni seisukohta on respektseerinud ka Kaubandus-tööstuskoda firmade registreerijana.

4. Aktsiaseltsi, osaühingu või muu seaduslikus

korras registreeritud seltsi firma.

Nende firmade kohta ütleb Firmade seaduse § 6, et aktsiaseltsi, osaühingu või muu seaduslikus korras registreeritud seltsi või ühingu firma peab sisaldama selle nime, mille all seltsi või ühingu põhikiri registreeritud ühes vastava nimetusega "aktsiaselts", "osaühing" jne.

Võrreldes ainuisikulise äripidaja või täis-, usaldus- ning lepingühingu firma registreerimisega ei ole aktsiaseltsi ja osaühingu firma registreerimine tekitanud arusaamatusi ja lahkarvamusi, kuna siin on tulnud ainult jälgida, et firma vastaks seltsi põhikirjas ~~antud~~ antud seltsi nimetusele.

Samuti on maksev seltside kui juriidiliste isikute suhtes nõue, et neil võib olla ainult üks firma. Sellel pinnal on Kaubandus-tööstuskoja praksises siiski tekkinud üks konflikt, mis ulatus Majandusministeeriumi kaudu Riigikohtuni. Küsimus seisis selles, et üks osühing oli omandanud kelleltki ainuisikuliselt äripidajalt tema ettevõtte ning kavatses endise omaniku nõusolekul edasi tarvitada selle firmat kas iseseisva firmana või lisandina ühingu seaduslikule nimetusele. Kaubandus-tööstuskoda keeldus seda eelpool toodud põhimõtteid silmas pidades registreerimast ja Koja seisukohaga ühines Majandusministeeriumi komisjon, kuhu osühing edasi kaebas. Samuti jättis ka Riigikohus osühingu kaebuse tagajärjeta (vt. Riigikohtu administratiivosakonna toimetus No. 618^{II} - 1936.a.).

5. Firma erinevus.

Meie seadus on firma vajaliku erinevuse kohta seadnud üles nõuded, et firma nimi peab selgesti erinevama teistest samas linnas või maakonnas olevatest firmadest, aktsiaseltsi ja registreeritud osühingu firma aga kõigi teiste Eestis tegutsevate aktsiaseltside ja osühingute päralt olevatest firmadest. Kui äriomanikul on nimi, mis juba firmana kantud äride registrisse, siis peab ta oma firmat registreerides oma nime erinevalt lühendatud eesnimede, lisanduste või eesnimede ärajätmise teel niivõrd muutma, et tema firma endisest selgesti erineb. (§ 7)

Aktsiaseltside ja osühingute suhtes ülesseatud nõue, et nende firmad peavad erinevama kõikidest kogu Vabariigis tegutsevatest aktsiaseltsidest ja osühingutest, on tingitud sellest, et meil seda liiki ettevõtteid on tavalisest suuremad ettevõtteid ja nende tegevuspiirkond sageli ulatub üle ühe linna või maakonna piiri. Teiste ettevõtete suhtes piirdu-

ti aga linna või maakonna piiridega, kuna erinevuse nõudmine kogu riigi piiride ulatuses oleks toonud registreerimise juures tunduvald raskusi, sest väga palju äripidajaid on sarnase ees- ja perekonnanimega, pealegi ei ulatu vähemate ettevõtete, ja need on rõhuvas enamuses, tegevus isegi mitte üle linnajao või koguni valla piiride.

Tsiteeritud paragrahvi (§ 7) teine lõige on veel huvitav seepoolest, et selles sanktsioneeritakse võimalus tarvitada firmas peale obligatoorsete ainuisikulise äripidaja ja täisosaniku perekonnanimede veel mitmesuguseid lisandusi, nagu see oli märgitud eespool.

6. Erandid absoluutse tõesuse põhimõttes.

Firmade seaduse §§ 2, 3 ja 4 on üles ehitatud enam-vähem absoluutse tõesuse põhimõttele, kuid sama seaduse §§ 5, 8 ja 9 on selle põhimõtte rikkunud ning meil kehtib ikkagi firma kohta suhtelise tõesuse põhimõtte.

Arvestades tegelikku elu tuli ka meie seaduseandjal järele anda ning loobuda firma suhtes absoluutse tõesuse põhimõtte rakendamisest. Üheks motiiviks oli asjaolu, et meil varem, nagu eespool tähendatud, puudusid seadusandlikud normid firma kohta ja seetõttu oli rida firmasid, mis kaugeltki ei vastanud neile nõuetele, millised seadis üles maksmapandav Firmade seadus. Kuna aga paljud neist olid varem tegutsenud aastakümneid, üksikud neist koguni aastasadu, ja nad olid tuntud üldiselt mitte üksnes kodumaal, vaid ka välismaal ning firma muutmine oleks neile toonud kahtlematult kahju ja raskusi äritegevuses, siis tuli nende suhtes seaduseandjal teha erand vaatamata sellele, et mõnel juhul tuli jätta tähele panemata seaduse §§ 2, 3 ja 4 nõuded. Sääraste firmade jaoks võeti seadusesse § 9, mille järgi see, kes omandas äri enne Firmade

seaduse maksmahakkamist ja pidas seda endise omaniku nime all, võib registreerida selle nime oma firmana.

Edasi jäeti äride registrisse kantud äri pärimise teel omandajale võimalus edasi tarvitada äri endist firmat ja samuti, kui äri lepingu põhjal üle läheb uuele omanikule, võib uus omanik edasi tarvitada registreeritud firmat, kui endine omanik või tema pärijad annavad selleks kirjaliku nõusoleku (§ 8). Toodud paragrahvi sõnastusest ei selgu, missugust liiki firmade kohta see käib, kuid Riigikogu üldkomisjoni protokollist selgub, et siin on mõeldud ainuisikulise äri-
pidaja firmat (vt. Riigikogu üldkomisjoni protokoll 25. oktoobrist 1926) ja vastavalt sellele on püüdnud ka Kaubandus-
tööstuskoda omas praktikas talitada. Veel selgub äsja mainitud Riigikogu komisjoni protokollist, et ettevõtte rentimisel ei saa rentnikule lubada omaniku firma kasutamist. Kahjuks ei ole komisjon lähemalt oma seisukohta põhjendanud. Riigikohus on aga selles küsimuses asunud teisele seisukohale, nagu nähtub käesoleva töö I osas toodud otsusest (lk.28), kuigi ta on võtnud firmana ainult osa firmast ja antud juhul väljamõeldud nimetuse "Sultan-Flor". Selles (firma rentnikule edasiandmises) erineb meie seadus vastavast Saksa seaduse normist. Firma edasiandmise võimaldamist, kuigi sellega rikutakse töesuse põhimõtet, on seaduseandja lubanud, arvestades asjaolu, et firmal ärilises elus on materiaalne väärtus, mis kaduma võiks minna, kui firmat edasi ei saa anda. Seega on meilgi olemas n.n, "abgeleitete Firma", mille all Saksa seadus tunneb firmasid, mis kõrvale kaldunud absoluutse töesuse põhimõtetest. Vahe aga meie ja Saksa seaduse vahel on selles, et Saksa seadus nõuab säärase "abgeleitete Firma" uue omaniku perekonna-
nime juurdemärkimist, mida meie seadus ja vastavalt sellele ka

praktika ei nõua.

Siin tuleks veel tähendada, et kui firma on juba kord tingimusteta edasi antud, ei tohi firma võõrandaja enam hiljem üles seada selle kasutajale mingisuguseid uusi tingimusi firma suhtes.

Kuigi täis-, usaldus- ja lepingühingu firma juba iseene-
sest ei vasta alati absoluutse tõesuse põhimõttele, kuna nendes-
se ei ole tarvilik paigutada kõikide täisosanikkude perekonna-
nimesid, on meie seadus, nagu Saksa seaduski, veelgi enam sellest
kõrvale kaldunud. Seda näeme paragrahv 5-dast, mille järgi
uue liikme juurdetulek juba olevasse täis- või usaldusühingusse
ei tee tarvilikuks firmat muuta.

7. Firma edasiandmine.

Firma edasiandmise kohta ütleb kehtiv seadus, et firmat
ei või võõrandada lahus sellest ärist, mille jaoks teda tarvi-
tatakse (§ 10). Selline põhimõte on ka kõikides teistes
seadusandlustes, kus firma edasiandmine on üldse lubatud,
ja siin ei saanud meie seaduseandja teist teed käia. Mainitud
seisukohta võib põhjendada kõigepealt sellega, et firma tõesu-
sest loobumine iseenesest ei ole kuigi soovitav nähtus, kui aga
see osutub paratamatuks, siis vähemalt ärgu olgu edasiandmine
liig kerge ega lihtne, vaid uus omanik kandku vastutust kogu
ettevõtte eest. Teiseks on väga raske firmat ennast rahaliselt
hinnata ja immateriaalsete väärtuste, nagu seda on teatava
isiku perekonnanimi, müüki ei peaks seaduseandja mingil
tingimusel soodustama.

8. Firma kaitse ja sanktsioon.

Kehtiva seaduse § 11 ütleb, et isikul, ühingul või
seltsil, kelle firma kantud äride registrisse, on ainuõigus

seda firmat tarvitada. See, kelle õigusi rikutakse firma lubamata tarvitamisega, võib kohtuteel nõuda firma tarvitamise keelamist ja kahjutasu.

Nagu eespool (lk.40) tähendatud, sünnib firma kaitsmine neljal teel: 1) administratiivselt, 2) tsiviilõiguslikult, 3) kriminaalõiguslikult ja 4) rahvusvaheliselt.

Firmade seaduse § 12, kus oli nähtud ette karistus firma õiguse rikkujale, on nüüd asendatud Kriminaalseadustiku § 584-ga, mille järgi süüdlast selles, et ta omavoliliselt kasutas võõrast seatud korras antud ainuõigust leiutise või f i r m a peale või võõrast õigust seatud korras registreeritud tööstusseaduse mudeli või joonise reprodutseerimise peale karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni.

Kaitstes kriminaalõiguslikult firmat on seaduseandja jätnud ühe asjaolu kahe-silma-vahele, ja nimelt võimaluse Kaubandus-tööstuskojal kui firmade registreerijal ning samuti ka mõnel teisel ametiasutisel vahele astuda Firmade seaduse rikkumisel peale selle, kui firma on juba registrisse kantud. Näitena võib tuua juhtumit, kus ainuisikuline äripidaja, registreerides seaduspäraselt oma firmana oma ees- ja perekonnanime, lisab hiljem sellele igasuguse juriidilise ja seadusliku aluseta lisanduse "ja Ko". Kaubandus-tööstuskoda võib nõuda äripidajalt firma seadusevastaselt tarvitamisest loobumist, kui äripidaja seda aga ei tee, siis ei ole Kojal kehtiva Kriminaalseadustiku järgi mingit võimalust äripidajat vastutusele võtta. Kriminaalseadustiku § 584 kõneleb ainult võõra firma kasutamisest, antud juhul aga pole võõrast firmat kasutatud, vähemalt pole Kaubandustööstuskoja õigusi rikutud, ja seega ei saa Koda siin vahele astuda. Parem olukord oli Krim.sead. § 584-ga asendatud Firmade seaduse § 12 kehtimisel,

mille esimese löike järgi Kojal näis olevat võimalus eeltoodud juhtudel vahele astuda, kus süüdlast Firmade seaduse järgi temale mittekuuluva firma tahtlikus tarvitamises võis karistada rahatrahviga mitte üle 500 krooni.

Eeltoodud väärulukorrale on Kaubandus-tööstuskoda juhtinud nii Majandusministeeriumi kui ka Kohtuministeeriumi tähelepanu ning palunud edaspidistel Kriminaalseadustiku täiendamistel seda seaduse tühikut täita vastava novelliga.

puudusest, mis tulevad esile nii kodus kui ka välismaal seaduseandlustes, ja nimelt:

1. Äride registri sissekannetel olgu äripidajate ja nende ettevõtete suhtes kinnisvarade kinnisvara- ja registreerimisvõrdne ja ühene, veda ei saa aga elati välja lugeda kehtivaist seadustest ega anna seda temale ka kohtupraktika.

2. Registreerimine ei peaks olema ainult puht vormiline teinimine, s. e. registreerimist ei peaks oma ülesannet võtma ainult vormiliseid küljest, vaid temale tehtagu kohuseks ja antagu õigust süveneda ka registreeritava äri ja olemisoleku e. Mõitena võiks siin tuua neil asjadel ettetulevaid juhtumaid, kus kaubanduselal tegutses äripidaja oma kauplust nimetab "kaubamajaks", olgugi et see oma ulatuselt mingil tingimusel ei vasta sellele mõistele; teine näide - mõne ühikliku tööstusega töötava tööstuse omanik tituleerib oma ettevõtet kaa "vabrikuks" või koguni "tehaseks", milleks tal asuti puudub igasugune alus. Siin võib kujuneda olukord, kus vormiliselt oleks kõik korras, kuid sisuliselt mitte ja register on oma ülesande täitnud poolikult, sest temas olevad andmed ei vasta faktilisele olukorrale. Seda puudust peaks lanendada kahel teel: üks oleks seaduse

K O K K U V Ö T E .

Kokku võttes eeltoodut, kus nägime, millised ülesanded, tähtsus ja eesmärgid on äride registril ja firmal ning kuidas nad on korraldatud üksikutes maades, võiks öelda, et kui kõnesolevad instituudid tahaksid oma ülesannet täiel määral täita, peaks kõrvaldatama mõningad puudused, mis tulevad esile nii meie kui ka välismaa seaduseandlustes, ja nimelt:

1. Äride registri sissekannetel olgu äripidajate ja nende ettevõtete suhtes kinnisvarade kinnistuse registriga võrdne jõud, seda ei saa aga alati välja lugeda kehtivaist seadustest ega anna seda temale ka kohtupraktika.

2. Registreerimine ei peaks olema ainult puhtvormiline toiming, s. t. registriamet ei peaks oma ülesannet võtma ainult vormilisest küljest, vaid temale tehtagu kohuseks ja antagu õigus süveneda ka registreeritava asja olu sisusse. Näitena võiks siin tuua meil sageli ettetulevaid juhtumeid, kus kaubandusalal tegutsev äripidaja oma kauplust nimetab "kaubamajaks", olgugi et see oma ulatuselt mingil tingimusel ei vasta sellele mõistele; teine näide - mõne üksiku töölisega töötava tööstuse omanik tituleerib oma ettevõtet kas "vabrikuks" või koguni "tehaseks", milleks tal samuti puudub igasugune alus. Siin võib kujuneda olukord, kus vormiliselt oleks kõik korras, kuid sisuliselt mitte ja register on oma ülesande täitnud poolikult, sest temas olevad andmed ei vasta faktilisele olukorrale. Seda puudust saaks lahendada kahel teel: üks oleks seaduse-

andlusega kindlaks määrata ettevõttesse puutuvad ja iseloomustavad mõisted, teine aga registriametile antud õiguses määritleda ettevõtte ärialala ja iseloom. Meie praksises on Kaubandus-tööstuskoda seda üksikuil juhtudel teinud, küsimata, kas ta selleks on olnud õigustatud. Selles mõttes on eriti soovitatav, et äride registrit peavad majanduslikud kutseorganisatsioonid, nagu kaubandustööstuskojad, või et registreerimine sünnib, nagu Saksamaal, kohtu poolt, kuid majanduslikkude organisatsioonide kaasabil.

3. Äride registreerimine olgu seotud äripidajale veel eriliste õigustega, nagu seda nägime Belgia seadusest, kus ainult registrisse kantud äripidajale saab osaks lihtsustatud protsessikord kaubanduslikkudes asjades, õigus võtta osa Kaubandus-tööstuskoja valimistest jne. See aitaks omakord tõsta äride registri tähtsust ja sellega paneksime uuesti maksma põhimõtte, et "mercator est qui in albo mercatorum descriptus est".

4. Paljud seaduseandlused, nende hulgas ka meie, ei anna firma suhtes küllalt kindlaid seisukohti. Üheks peamiseks puuduseks on see, et seaduses on küll antud täpne firma definitsioon ja mõiste, kuid ei ole expressis verbis öeldud, kus ja kuidas peab äripidaja firmat tarvitama. Seda seaduse lünka aga kasutavad sageli äripidajad firma tarvitamisel täiesti oma äranägemise järgi ja tagajärjeks on see, et registreeritud firma erineb täiesti tegelikult tarvitusel olevast firmast. Seda seaduste puudlikkust süvendab veel omakord seaduseandluste ja praktika ebamäärane suhtumine igasugustesse väljamõeldud nimetustesse või n.n. "ärinimetusse". Siin peaks aga juba seaduses eneses olema ette nähtud kindel kord firma tarvitamisel.

5. Ei saa salata, et firma s u h t e l i s e t õ e s u s e p õ h i m õ t e on kõige vastuvõetavam just tegeliku ärielu seisukohast, kuid siingi ei tohi minna liialdusteni ega lubada f i r m a v õ õ r a n d a - m i s t liig kergelt, sest vastasel korral võib õige pea kujuneda välja olukord, mis on väga lähedane "vabale ehk inglise süsteemile", - viimast aga ei saa lugeda kuidagi vastuvõetavaks. Meil kehtiva Firmade seaduse üheks nõrgaks küljeks ongi see, et ta teeb vähe takistusi n.n. "abgeleitete firmade" tekkimiseks ega sea firma üleandmisel peale üldiste juba teoorias tuntud tingimuste enam erilisi tingimusi, nagu "abgeleitete firmale" uue omaniku nime juurdemärkimist, firma üleandmise võimalust alles teatava aja järele (meie seaduse järgi võib täna registreerida oma firma ja juba homme seda ühes ettevõttega edasi anda) jne.

6. Veel on tähtis, et oleks olema n.n. "Firmenpolizei", s.o. registriametil peaks olema õigus v a l v a - t a f i r m a s e a d u s e p ä r a s u s e j ä r e l e mitte üksnes selle tekkimisel, vaid ka hiljem, eriti juhul, kus küll firma võõriti tarvitamine pole rikkunud kolmanda isiku huve, kuid see ei sünni kooskõlas seaduse nõuetega. Selline puudus tuleb esile just meie seaduses, nagu seda märkisime eespool.

Esitatud mõtted nende elluviimisel aitaksid veelgi tõsta äride registri tähtsust ärielu korraldava faktorina.